

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt német- birodalmi biztosítási törvény.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta dr. Stier-Somlo egyetemi tanár (Bonn).

2. A betegség esetére való biztosítás reformja.

Az eddigi jogállapotokkal szemben létesített újítások főként ezt a biztosítási ágat illetik, amennyiben a már *ismert* biztosítási ágakról van szó. A *hátramaradottak* (özvegyek és árvák) biztosítása és a *kiegészítő* biztosítás is, még kipróbálatlan és új, bár szívesen fogadott nagy jelentőségű biztosítási alakulatok. Hogy a legtöbb és legmélyrehatóbb változás a betegségi biztosítás területét érinti, abból a tényből magyarázható, hogy itt az 1892. évi novella óta csak egyes kérdésekre vonatkozó kisebb reformok történtek. Ellenben az egész rokkantsági és baleseti biztosítás az 1899. és 1900. években mélyreható módosításon ment keresztül.

I. A biztosítási kötelezettség alapvető kérdése jogilag jelentős változást szenvedett. Eddig bizonyos *szubjektív* mozzanatok egész sorozata alkotta annak ismérveit; biztosítási kötelezettség alá estek a *munkásszemélyek*: legények, segédek, inasok és tanulatlan munkások, valamint a munkásokhoz gazdasági tekintetben közel álló személyek, így mindennemű üzemi tisztviselők, művezetők és technikusok, amennyiben törvényesen megengedett üzemben önként *foglalkoztak*; foglalkozási viszonyuk kellett fenforognia és pedig *tartósan* és *fizetés vagy bér* fejében. Üzemi tisztviselők, művezetők és technikusok csak abban az esetben estek biztosítási kötelezettség alá, ha évi munkakeresményük a 2.000 márkát meg nem haladta. Ezekhez a szubjektív mozzanatokhoz még *tárgyi* mozzanat is járult, tudniillik a foglalkozásnak biztosításra kötelezett *üzemben* kellett történnie. A birodalmi biztosítási törvény — R. V. O. — ebben az utóbbi irányban változást hozott. A 165. §. szerint bizonyos személycsoportok betegség esetére biztosíthatnak, minden tekintet nélkül valamely meghatározott üzemre. Miután pedig elhagyták az eddigi betegségi biztosítási törvény 1. §-ában megállapított elvet, amely a biztosítási kötelezettséget bizonyos meghatározott nemű üzemekhez való tartozástól tette függővé és a biztosítást általában a 165. §-ban megjelölt összes osztályokra kiterjesztették, ennek az újításnak keresztülviteléhez nagy mértékben igénybe kell venni magának a biztosítottnak személyét azoknak a feladatoknak teljesítése céljából, amelyek a biztosítással együtt járnak. Örömmel kell üdvözölni, hogy

a munkást nagykorúvá teszik és hogy legalább áttörik azt az elvet, amely szerint a munkaadó a bejelentési és befizetési kötelezettségnek viselésére és teljesítésére alkalmasabb volna, mint a biztosított. A R. V. O. rendelkezése szerint a munkások nagy csoportjainak, különösen az összes nem állandó munkásoknak maguknak kell teljesíteniük a bejelentést, ha azonban kötelezettségüknek nem tesznek eleget, gondoskodás történik arról, hogy ennek dacára bevonassanak a biztosítás körébe. (442. és köv. §-ok.) A segélyezési kötelezettség kezdete azonban a biztosításnak ennél a neménél a tagsági jegyzékbe történt bevezetés tényéhez, nem pedig a foglalkozási viszony megkezdéséhez fűződik.

Ami a biztosítási kötelezettség említett szubjektív ismérveit illeti, hét pontban biztosításra kötelezetteknek nyilváníthatnak a munkások, segédek, legények, inasok, *cselédek*.

A betegségi biztosításnak eme kiterjesztése a cselédekre különös jelentőségű. Bár a munkaadók megterhelésével jár, azonban e megterhelés mérsékelt, ha meggondoljuk azokat a tetemes kiadásokat, amelyek a cseléd-szolgálati szerződés alapján betegség esetén szükségessé válhatnak. De nemcsak a szolgálatadók érdekében, akik Németországban csak igen kis mértékben szereztek viszontbiztosítást valamely betegségi vagy más hasonló intézetbe való belépés útján, hanem magának a cselédségnek érdekében örömmel kell üdvözölni az új szabályozást. Az egyes cseléd-rendtartások határozmányai Németországban tudvalevőleg annyira különbözök egymástól, oly sokfélék és partikularisztikusan szétforgácsoltak, hogy egy nagy állam szempontjából sajnálatosabb jogállapot, mint ez, nem is létezhetik. A cselédjog bonyodalmát előidézte határozmányainak kapcsolata a polgári törvénykönyv 617. §-ával és a polgári törvénykönyv életbe-léptetésére vonatkozó törvény 95. cikkének határozmányjaival, amely szabályai egy részének a cselédjogban való alkalmazását írja elő. Amíg a cselédség az első időben a bér további fizetése folytán rendszerint sokkal kedvezőbb helyzetben van, mint a biztosított munkás, mégis mindent egybevetve, a cselédeknek országos jog szerint való ellátása sokkal kevesebbet nyújt, mint a birodalmi biztosítás. Legcélravezetőbbnek látszott tehát az összes országos jogszabályok eltörlése és a *birodalmi* betegségi biztosítás kiterjesztése a cselédekre. A R. V. O. itt is túlságosan tartózkodó. A birodalmi törvényhozási szabályozást első helyre teszi, az országos jogszabályokat azonban csak annyiban mellőzi, amennyiben az előbbivel ellenkeznek és egyébként az egyes szövetséges államokra hagyja, hogy azokat eltöröljék, vagy az újonnan alakult jogállapottal összhangzásba hozzák. Mindenesetre hatályukat veszítik azok az országos jogi határozmányok, amelyek a szolgálatadókat a beteg cselédség részére orvosi gyógykezelés és ápolás nyújtására kötelezik, hacsak az országos kormányok azokat kifejezetten hatályban nem tartják. Ellenben érintetlenül hagyja a R. V. O. azokat az országos jogi szabályokat, amelyek a bérnek és egyéb járandóságoknak a betegség egész vagy részbeni tartama alatt való továbbfizetésére vonatkoznak. Nem tartom szerencsésnek, hogy elmulasztották a kitünő alkalmat a kizárólagos *birodalmi* szabályozás megállapítására.

A R. V. O. 165. §-ának 2. pontja biztosításra kötelezi az üzemi tisztviselőket, művezetőket és más, hasonló fokozatú alkalmazottakat, ha főhivatásukban foglalkoznak. Kérdéses lehet, hogy mit kell érteni főhivatásban hasonló fokozatú alkalmazottak (*»ähnlichen gehobenen Stellung im Hauptberufe«*) alatt. A jogalkalmazásban annyival nagyobb tere marad az önkénynek, mert a hivatási ténykedések erős eltolódása és a foglalkozási nemek szétválasztása következtében a magasabb rendű ténykedés lényegét az ítélkező bíró, vagy közigazgatási tisztviselő rendkívül kétesnek találhatja. A 3. pont betegségi biztosításra kötelezi a kereskedősegédek és tanoncokat, úgyszintén az eddig kivont *gyógyszertári* segédek és tanoncokat

is. Gyakran hangoztatott követelménynek felel meg a 4-ik csoport, amely a *szinházi és zenekari tagokként* foglalkozókat is bevonja a biztosítási kötelezettségbe, és pedig szolgáltatásuk művészi értékére való tekintet nélkül. Különösen figyelembe kell venni azokat az újításokat, amelyek a mező- és erdőgazdaságban alkalmazott személyek biztosítási kötelezettségére vonatkoznak. Ezek eddig minden meggyőző indok nélkül ki voltak zárva a kötelező betegségi biztosításból. A főok valóságban politikai téren rejlett, továbbá a mezőgazdaság különös természetében, a még negyedszázad előtt a birtokos és bérmunkása között általában fenforgott patriarchalis vagy családias viszonyban, de a bérfizetés különös módjában is, végül nem kevésbé a mezőgazdasági körök annyira visszamaradt alapfelfogásában. Ha most ebbe a sziklafalba rést ütöttek, úgy ez sokkal többet jelent, mint amennyire első látszat szerint gondolni lehet. Ha a francia forradalom utóhatása alatt Németországban, különösen Poroszországban a Stein-Hardenberg-féle reform következtében a társadalmi osztályok vegyülése, a kiváltságok megszűnése következett be, amint később kitűnt, még sem volt elkerülhető bizonyos olyan szociális tagozódás bekövetkezése, amely egyes osztályok személyes megkötöttsége helyébe ezek gazdasági megkötöttségét helyezte. Amíg tehát az ipari, különösen a gyári munkások a XIX. század folyamán személyes és gazdasági felszabaduláshoz jutottak és egyesülési joguk útján politikai jellegű hatalmi tényezővé is lettek, ebből a fejlődésből a mezőgazdasági munkásság ki volt zárva. A polgári társadalom széles rétegei megtagadják tőle az egyesülési jogot, részben nyomatékos okokból. Ennek a felfogásnak sajtószerű visszfénye az a tény, amely szerint a mezőgazdasági munkások nem is esnek az ipartörvény (Gewerbeordnung) alá és így nem is élvezik azokat a jótéteményeket, amelyeket ez a törvény munkásvédelmi rendelkezésében nyújt. Az egyesülési jog hiánya alaki jogilag abban leli indokát, hogy az ipartörvény 152., 153. §-ai csak az ipari munkásokra alkalmazhatók. A szerződészegés büntetése is, amely egyes államokban még fennáll, sőt újabban létesített (Poroszország, ifjabb Reuss, Schaumburg-Lippe) a mezőgazdasági munkások bizonyos kisebbségét bizonyítja. Ha tehát a betegségi biztosítás kiterjesztése az ipari munkásokkal való egyenjogósítást idézi elő, úgy várható, hogy ez a legelső lépés a megjelölt többi területen is a továbbiakat fogja maga után vonni.

A mező- és erdőgazdasági munkásokat nem a helyi betegsegélyező pénztárakba, hanem kerületi betegsegélyező pénztárakba (Landkrankenassen) (egyébként éppen úgy, mint a cselédséget, a nem állandó munkásokat és a háziiparosokat) fogják felvenni és ezekben a kerületi betegsegélyező pénztárakban az önkormányzat igen korlátolt. A biztosítási kötelezettség kiterjesztését vagy összes következményeivel kellett volna megengedni, vagy sehogy. A mezőgazdasági munkások biztosítását korábban nem tartották olyan sürgősnek, mint az ipari munkásokét. Hivatkoztak a mezőgazdasági munkaadó és munkás közötti viszony inkább patriarchális és családias jellegére és arra, hogy itt a szolgáltatások jórészt természetben történnek, holott a betegsegélyező pénztárakat a pénzgazdaság rendszerén kell felépíteni. Hivatkoztak továbbá arra a nehézségre, a melylyel jár annak megállapítása, hogy ki tekinthető mezőgazdasági munkásnak és miként kelljen őt megkülönböztetni a cselédségtől, hivatkoztak még a betegellenőrzés vidéki teljesítésének nehézségére és végül az orvosokban és kórházakban többfelé uralkodó hiányra. Ezek a kifogások nem helytállóak. Az eddig alapszabályokban megállapítható biztosítási kötelezettség elégtelennek bizonyult és az országos törvényben megállapítható biztosítási kötelezettség sem volt kielégítő, sem helyi kiterjedése, sem a várható szolgáltatások tekintetében. Újabbi időben jobb belátású földbirtokosok között utat tört ugyan az a meggyőződés, hogy a betegségi biztosítás a mezőgazdasági munkások részére nem kisebb szükséglet, mint az ipariak javára

továbbá, hogy a munkás megfelelő házi ápolása, a munkaadó magá gondozása, ennek fáradságot, alkalmatlanságot és költséget okoz, melyek minél huzamosabbak, annál terhesebbek, de nem is jár azzal az eredménnyel, a mely szakszerű kórházi ápolástól várható. Belátták azt is, hogy maguk a munkások jobban járnak, ha betegségük esetén nem patriarchális, jótékonyági módon, hanem úgy gondoskodnak róluk, mint az ipari munkásokról. A mi a természetbeni szolgáltatásnak készpénzszolgáltatással való helyettesítését illeti, az utolsó negyedszázadban ebben is az egész mezőgazdaságra jelentős változás történt és a természetbeni szolgáltatás jelentősége csökkent. A cselédségnek a biztosítási kötelezettségbe való bevonásával megszűnt ama nehézség is, amely ennek az osztálynak a munkásoktól való megkülönböztetésével járt. Minél nagyobb a biztosított személyek köre, annál könnyebben foganatosítható az ellenőrzés és az orvosok és kórházak hiányának kérdése is csak oly panaszt jelent, amelynek jelentősége az átmeneti időre szorítkozik. Bizton várható, hogy ott, ahol a biztosítási kötelezettség hatályba lép, nagyobb számban fognak megtelepedni orvosok is, akiket eddig a vidéken való megtelepedéstől éppen az tartott vissza, hogy kielégítő szociális és gazdasági helyzet nem kínálkozott nekik.

A R. V. O. a nem állandó munkásokat is bevonta a biztosítási kötelezettség körébe. Míg az eddigi betegség esetére való biztosítási törvény mindazokat kirekesztette, akiknek foglalkozása, tárgyának természeténél fogva vagy az előre megállapított munkaszerződés folytán *egy hétnél rövidebb időre* szorítkozik, első sorban az oly személyekre gondolt, akik létfenntartásukat nem főképpen bérmunkával szerzik, hanem illyent csak alkalmilag és átmenetileg végeznek. Eme rendelkezés azonban oly személyeket is érintett, akiknek főfoglalkozása a bérmunka, akik azonban biztos munkaviszony hiányában majd itt, majd amott, ma ezzel, holnap azzal a munkával foglalkoznak. Ezekre nézve a biztosítás éppen úgy szükséges, mint állandó munkaviszonyok között foglalkozó szaktársaikra nézve. A vándoriparban foglalkozó személyek és *házi iparosok* is bevonattak a biztosítási kötelezettségbe. Amidőn ez az anyag ezúttal beható szabályozásban részesül, számot vetnek ennek a területnek különleges viszonyaival. Különösen a megbízónak és magának a háziiparosnak bevonása, aki magában véve szintén »vállalkozó«, a pénztári szolgáltatások meghatározásának módja: minden irányban jól megfontolt szabályozás. Így a biztosítottak kitágult köre majdnem fedi a rokkantbiztosításét. Ez a törvénynek kifejezett célja is, tekintettel arra, hogy a biztosításnak mind a két ága élénk kölcsönhatásban van egymással és a rokkantság gyakran mint hosszabb-rövidebb betegségi állapotnak lezáródása jelentkezik. A javadalmazásban részesedés szubjektív ismérve az összes megjelölt csoportokra nézve fennáll, a háziiparosok és a mindennemű tanoncok kivételével. Míg a munkások, segédek, legények, inasok, cselédek tekintetében határ nincsen, ilyen a háziiparosok kivételével az összes többi személyekre nézve csak annyiban van, amennyiben szabályszerű évi munkakeresményük a 2.500 márkát meg nem haladja. Ha a javadalmazással járó foglalkozás követelménye nem kifogásolható, nem igen kifogásolható az említett kereseti határnak megállapítása sem. Ha több mint negyedszázad előtt 2.000 márka megfelelő volt, ezt most már bizonyára nem forog fönn. A felemelés mellett nemcsak a pénz értékének csökkenése, hanem az átlagos bér emelkedése és ama munkavállalók csoportjának növekedése is szól, akik 2.000 márkánál többet keresnek. Az évi keresmény határának felemelését talán csak az orvosok tartják aggályosnak, akik ennek következtében magánbetegeik netáni körének további szűkítését látják.

A betegség esetére való biztosítás *szolgáltatásai* lényegileg azonosak maradnak az eddigi betegségi biztosítási törvény szerintiekkel: *betegségi segély* 26 hétig a betegség vagy a táppénzfizetés kezdetétől. E segély áll orvosi gyógykezelésből, gyógyszerből és kisebb gyógyászati segédeszközökből,

továbbá a napi alpbér felében megállapított táppénzből, esetleg pedig a megjelölt szolgáltatások helyett kórházi ápolásból. Ebben az esetben a betegnek azok a hozzátartozói, akiket egyébként ő tartott el, a táppénz felét kapják (Hausgeld). Új intézmény a beteglátogatók, ápoló nővérek stb. által való házi ápolás. Nem teljesedett az a régi óhaj, hogy a táppénz fizetésénél eltörültsék a várakozási idő (Karenzeit). Pedig ama pénztárak gyakorlata, amelyek alapszabályaikban kimondták a várakozási idő megszüntetését, bebizonyította, hogy ennek az alapszabályszerű kedvezménynek megállapítása nem okozza a pénztár nagyobb megterhelését. A betegsegély kellő időben való érvényesítése gyorsabb gyógyulást eredményez. Új az orvosi gyógykezelés fogalmának megállapítása az első könyv 122., 123. §-ában. Ezek képesített orvosok javára kiváltságot állapítanak meg, ami önként érthető ugyan, mégis annyiban jelentős az orvosokra nézve, amennyiben egyes államokban, így Szászországban, a kuruzslásnak a betegpénztári életben eddig meglehetősen szabad folyást engedtek. Az orvosi gyógykezelés jövőben más személyek, így borbélyok, bábák, gyógyszerészek, gyógysegédek, betegápolók, masseurök és hasonlóak, valamint fogtechnikusok kezelését csak akkor foglalja magában, ha a kezelést orvos (fogorvos) rendelte, vagy ha az oly sürgős esetekben történik, amikor képesített orvos (fogorvos) igénybevétele nem lehetséges. Mindamellet, különösen a fogorvosok tekintetében, nem kell ezt a szabályt szigorúan venni. A 123. §. szerint ugyanis fogbetegségeknel, a száj- és állkapocsbetegségek kivételével, a megnevezett eseteken kívül alkalmas fogtechnikusok teljesíthetik a kezelést. Könnyen érthető, miért vették ki éppen a száj- és állkapocsbetegségeket; nem akarják a fogtechnikusokra bízni az olyan ténykedéseket, amelyek az emberi szervezet fiziologiai alkatának tudományos ismeretét feltételezik. Kérdéses azonban, hogy jól állapították-e meg ezt a kivételt. Az országos központi hatóság, amely a 123. §. szerint részletes szabályokat bocsáthat ki, ebben a tekintetben csak akkor intézkedik célszerűen, ha gondja lesz arra, hogy a birodalom összes országos központi hatóságai egybehangzóan intézkedjenek.

A kórházi ápolás tekintetében csak az a jelentős újítás van kimondva, hogy 16 évnél idősebb kiskorúnak személyes beleegyezése elég a kórházba való felvételéhez. Sajnosan figyelmen kívül hagyták, hogy kötelezni kellene a pénztárt, hogy bizonyos esetekben kórházi ápolást nyújtson. A R. V. O. rendelkezése szerint jövőben is, mint eddig, ez az intézkedés a pénztári igazgatás szabad mérlegelésére van bízva (184. §.). Ez a szabályozás a vonatkozó gazdag irodalom szerint helytelennek látszik, különösen azokban az esetekben, amidőn tárgyilagos, szakértő orvosi vélemény szerint csak kórházban történhetik a beteg szakszerű kezelése. Kérdéses pedig, hogy nem éppen a pénztárak érdekében van-e, hogy csekélyebb esetektől eltekintve, rendszerint kórházban történjék a kezelés. A gyógyítás gyorsaságának ugyanis pénzügyi jelentősége van és a pénztár által való felügyelet lehetősége, különösen, ha ez saját kórházakat létesít, útját állja a színlelésnek és a betegségek elhúzódásának.

A betegségi segélyezés mellett gondoskodás történik a gyermekágyas nők segélyezéséről (*Wochenhilfe*) és pedig a nem férjes nők javára is. A gyermekágyas segélyt a lebetegedést megelőző és követő, összesen 8 hétre (eddig 6 hétre) kell adni a táppénzzel egyenlő összegben. E 8 hétből legalább 6-nak a lebetegedést követő időre kell esnie. Sajnos, a kerületi betegsegélyező pénztárak tagjai tekintetében az a rendelkezés áll, hogy esetleg már 4 hét is elég (195. §. 2. bekezdés).

A temetkezési segély az alpbér húszszorosa. E minimális, vagy szabályszerű segélyek mellett vannak az alapszabályokban megállapítható magasabb segélyek. Az alapszabály az oly biztosított nőknek, akik legalább 6 hónap óta tagjai a pénztárnak, terhesség által okozott munkaképtelenség esetén

segélyképen legfeljebb 6 heti összidőtartamon át a táppénznek megfelelő összeget nyújthat. (Schwangerengeld.) Az alapszabály megállapíthatja azt is, hogy e terhességi segély tartamába be kell számítani azt az időt, amelyre az illető nő gyermekágyi segélyt kap a lebetegedés előtt. Végül elrendelheti az alapszabály, hogy a terhességben szükséges bábaszolgálatok és orvosi gyógykezelés 3 héfig adassanak. Felállították azt a sokkal messzebb menő követelményt, hogy terhességi segély a szülés előtt 6 héten át, gyermekágyas segély pedig a szülés után 6 héten át a táppénz teljes összegében adassék, továbbá, hogy terhesség esetén kötelező módon és nem alapszabályszerűleg ingyenes bábaszolgálat és orvosi segély is járjon. Ez a követelés azonban egyelőre hajótörést szenvedett a pénztárak pénzügyi helyzetén.

További túlsegélyt jelent a *családi segély*. Biztosításra nem kötelezett családtagok betegsegélyt, házastársnők gyermekágyi segélyt kaphatnak, úgyszintén a házastársnak elhalálózása esetén a tag után járó temetkezési segély kétharmada, gyermek után pedig annak fele fizethető. Mindenekelőtt azonban a betegsegély, mint eddig is, teljes évig tarthat; a táppénz az alapbér $\frac{3}{4}$ részéig felemelhető, vásár- és ünnepnapokra, sőt a várakozási napokra is fizethető, a *Hausgeld* felemelhető, *üdülők* egy évig különleges otthonban helyezhetők el. Nagyobb gyógyszerközökről is történhetik gondoskodás, mindez, ha az alapszabályok ekként rendelkeznek.

»Közös határozmányok«, amelyek a biztosítás kezdetére, szünetelésére stb. vonatkoznak, a 206—224. §-okban vannak csoportosítva. Itt tulajdonképpen az eddigi betegségi biztosítási törvény már eddig érvényben volt olyan szabályainak rendszeres összefoglalásáról van szó, amelyek eddig, ebben a törvényben igen szétszórva voltak. Új azonban a következő: A 212. §. megállapítja, hogy ha a pénztár tagja betegségének tartama alatt valamely más pénztárhoz lép át, ez az alapszabályai által tagjai javára megállapított terjedelemben tartozik a további segélyezést átvenni. A segélyezés összidőtartamába azonban beszámítandó a már élvezett szolgáltatások időtartama. Ehhez a 212. §. 2. bekezdése azt a rendelkezést fűzi, hogy az átlépett tag a pénztár alapszabályszerű túlszolgáltatásaira csak akkor tarthat igényt, ha korábbi pénztáránál is igénye volt alapszabályszerű túlszolgáltatásokra. Vannak esetek, amelyekben ez a szabályozás feltétlenül helyes, amikor is mondható, hogy az átlépett munkás ne jusson jobb helyzetbe, mint az általa elhagyott pénztár többi tagja és hogy méltánytalan is volna, ha az új pénztár alapszabályszerű túlszolgáltatásai megnyílnának javára, noha itt még semmit, vagy igen kevés járulékot fizetett. Viszont lehetnek más esetek, amelyekben ez a szabály nem jár a kívánt eredménnyel. Valaki megbetegedhetik a régi pénztáránál, miután ott csak igen rövid ideig működött, közben új pénztárhoz lép át, itt talán sokkal magasabb járulékokat fizet, a 212. §. határozményára szerint azonban az alapszabályszerű túlszolgáltatásokat még sem igényelheti. A rendelkezésnek, amely elismerésre méltó megoldási kísérletet tartalmaz, további részletezésbe kellett volna bocsátkoznia avégett, hogy a különleges körülményeknek megfelelőhessen. A 214. §. 2. bekezdése is vitás kérdést intéz el. Eszerint ugyanis temetkezési segély akkor is jár, ha a haláleset a pénztárból való kilépést követő és munka nélkül töltött 3 hét után következik be, amennyiben a betegségi segélyt a halál bekövetkezéséig adta a pénztár. Végül ki kell emelni a betegségi segélyre való igényjogosultság szünetelésének új szabályozását. (216. §.) Amíg az igényjogosult szabadságvesztésbüntetést szenved, vagy dologházban, vagy javítóintézetben van elhelyezve, amíg az igényjogosult a pénztári igazgatóság beleegyezése nélkül külföldön tartózkodik és e szabály a szövetség tanács határozatával, meghatározott határszéli területekre nézve, hatályon kívül helyezve nincs, amíg az igényjogosult külföldi büntető ítélet következtében a birodalomból ki van tiltva, a betegsegélyezési igény szünetel.

Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíjkövetelésnek biztosítása ?

Irta: dr. Pap Dezső miniszteri osztálytanácsos. ¹⁾

Mint a munkabért fenyegető veszélyek egyikével, foglalkoznunk kell végül a bérvesztési megállapodással is. E *bérvesztési megállapodás* alapján a munkaadó kiköti, hogy bizonyos feltétel bekövetkezése esetében a munkavállaló a hátralékos bért vagy annak egy részét elveszti.

A bérvesztési kikötés a beszámításnál és visszatartásnál is súlyosabban veszélyeztetheti a munkavállaló érdekét. Mert igaz ugyan, hogy a beszámítás és visszatartás gyakorlásához nem szükséges külön megállapodás, míg a bérvesztési kikötéshez igen. Ez utóbbi ellen tehát inkább védekezhet a munkavállaló és előfordulása éppen ezért talán ritkábbnak is mondható amazokénál. De ha meggondoljuk, hogy szellemi vagy anyagi erőtlenségénél fogva mi gyakran játszik a munkafeltételek megállapításánál csak passzív szerepet a munkavállaló, tisztában lehetünk azzal, amit különben a gyakorlati élet is igazol, hogy e kikötésnek is igen nagy az alkalmazási tere. Míg továbbá a beszámításnak és visszatartásnak csak akkor lehet helye, ha a munkavállaló követelésével szemben a munkaadónak is van követelése, a bérvesztésnek ez a körülmény nem szükségszerű feltétele, de függővé tehető az bármily egyéb feltételtől is, még ha a munkaadónak e feltétel be- vagy be nem következéséhez egyáltalán nem is fűződik más érdeke, mint éppen csak az, hogy a munkavállaló bérvesztésének előnyét élvezze. A bérvesztés feltétele lehet oly körülmény is, melynek be- vagy be nem következéséről a munkavállaló nem tehet, azért tehát felelős nem is lehet. Ha hozzávesszük még mindehhez, hogy a bérvesztésnek tárgya természetesen csak a még hátralékos bér lehet ugyan, hogy azonban a függőben tartás révén ez a hátralékos bér aránylag jelentékeny összegre is rughat, könnyen beláthatjuk az ily megállapodásnak veszélyeit a munkavállalóra.

Minő védelmet nyújt a jog ezekkel a veszélyekkel szemben? A P. T. T. a szolgálati szerződésről szóló fejezetében azoknak az eseteknek egynémelyikében, melyekben a munkavállaló munkát nem teljesített ugyan, de oly okból, amelyért nem felelős: minden más megállapodás, tehát a bérvesztési megállapodásnak is kizárásával, feltétlenül biztosítja a munkavállalónak a munkabért (1605. és 1611. §§.). A tervezetnek ez a kényszerítő szabálya egyáltalán nem öleli fel azonban mindazt az esetet, melyben a munka a munkavállaló hibáján kívül marad el (amennyiben ugyanis az 1604. §-nak idevonatkozó rendelkezése ellenkező megállapodással érvényteleníthető). Sőt nem terjed ki még azokra az esetekre sem, melyekben szerződés szerint teljesítette a munkát és az ő felelősségére nem eső okból következik be a bérvesztési feltétel. Ime, a szolgálati szerződésről szóló jogszabályoknak kiáltó következtetlensége! Felelőtlenségére való tekintettel feltétlenül biztosítják egyfelől a munkavállalónak a munkabért, még ha nem teljesítette is a munkát és felelőtlensége dacára meg hagyják őt fosztani a munkabértől, még ha teljesítette is a munkát!

A gyári munkások tekintetében ipartörvényünk ki akarja zárni a bérvesztési megállapodást. 118. §-ának az a rendelkezése, mely szerint a bért készpénzben ki kell fizetni, kapcsolatban 120. §-ának azzal a rendelkezésével, mely szerint a 118. §-sal ellenkező szerződések kötelező erővel nem

¹⁾ Befejező közlemény az Országos Jogászgűlés elé terjesztett véleményből.

birnak, bizonyára ezt a célt is akarja szolgálni. Nem szólva azonban arról, hogy az ipartörvény a gyári munkásokon kívül az összes többi ipari munkavállalók munkadíjkövetelését védelem nélkül hagyja és pedig anélkül hagyja a bérvesztési megállapodással szemben is, a gyakorlat még a gyári munkások tekintetében is túlteszi magát a törvény említett rendelkezésén. Százával vannak érvényben nálunk hatósági láttamozással ellátott munkarendek, melyeknek alapján az esedékessé vált pénzbírságokat egyszerűen levonják a bérből. Mint az idézett törvényszakaszokban egyképpen visszatartott bérvesztési megállapodás vagy beszámítás foganatosítása, ez az eljárás törvényellenes. Pénzbírságot a munkarend alapján lehet követelni a munkástól, de az annak megfelelő összeget a munkabérből levonni, illetve azzal a munkabért megrövidíteni büntetés terhe alatt tilos (157. §. b) p.). Éppen azért, akármilyen ritkán, vagy talán még sohasem is fordult elő rá példa, a munkás, bár a munkarend alapján, de a törvény ellenére levont bírság kifizetését a munkaadótól joggal követelheti.

Mily rendelkezésekkel kell már most kiegészíteni a szolgálati szerződésre vonatkozó jogszabályokat a bérvesztési megállapodás méltánytalan és súlyos következményei ellen való védelem szempontjából?

Ki kell zárni mindenekelőtt e megállapodás joghatályát oly esetben, melyben a munkavállaló kellően teljesítette a munkát; minden oly esetben továbbá, melyben még ha nem teljesítette vagy nem kellően teljesítette is a munkát, a törvény rendelkezései szerint mégis rászolgált a bérré. (L. a P. T. T. 1604. §-ának eseteit.)

A bérvesztési megállapodást szerződési bírság kikötésének kell minősíteni. Minden más egyéb feltétel kizárásával ugyanahhoz a feltételhez kell tehát kötni, melyhez a jog a szerződési bírság kikötését köti, ahhoz a feltételhez t. i.: ha a munkavállaló nem vagy nem kellően teljesíti kötelezettségét. De a szolgálati szerződés természetének megfelelően még ennek a feltételnek érvényesülési területét is szűkíteni kell. (Mellesleg megjegyzem, hogy ez a kiváncsosság vonatkozik a szolgálati szerződés munkavállalójával szemben kiköthető szerződési bírságra is, mellyel azonban itt nem foglalkozom.) A szolgálati szerződés munkavállalójára vétkes, általában nem az ő felelősségére róható esélyek következményeinek viselését ne legyen szabad ráhárítani. A bérvesztési kikötés joghatálya tehát csak az esetre ismerhető el, ha a munkavállaló *vétkesen* (P. T. T. 1162. §.) nem teljesíti kellően szerződési kötelezettségét. Ellenkező esetben a modern jognak azt kizárni törekvő célzatát, hogy a szolgálati szerződés munkavállalója a vétkessége nélkül bekövetkezett eseményekért felelőssé ne legyen tehető, azoknak kockázata ne legyen reá áthárítható, a bérvesztési megállapodás révén könnyen ki lehetne játszani.

Szerződési bírságra irányuló kikötésnek tekintvén a bérvesztési megállapodást, alkalmazni kell továbbá reá a szerződési bírságra és így különösen az annak birói mérsékelhetésére vonatkozó szabályokat. Sőt a szerződési bírságnál veszedelmesebb természetére való tekintettel, okiratba foglalás feltételéhez kell kötni érvényességének elismerését.

Éppen úgy, mint a beszámítási és visszatartási joggal, a bérvesztési megállapodással szemben is mindenestre biztosítani kell a munkabérnek le nem foglalható részét. Ellenkező esetben a törvényhozó maga nyújtana segédkezet a végrehajtási, beszámítási és visszatartási tilalomban megnyilvánuló célzatának kijátszásához.

E javaslatok kiegészítésére szolgál az a kiváncsosság, hogy éppen úgy, mint ahogy a keresettel nem érvényesíthető követelés alapján beszámítás sem gyakorolható, ne legyen kiköthető ily követelés alapján a bérvesztés sem.

Es végül a bérvesztés mérvének is korlátozása szempontjából már előadott és megindokolt javaslatomhoz képest korlátozni kell a függőben tartás jogát is.

Azokra a különleges kivánalmakra, melyek az előadottakon kívül, különösen a bérvesztés mérvének korlátozása szempontjából, a szolgálati szerződésnek a munka tárgya szerint különböző nemei tekintetében még felállíthatók, ezúttal nem térhetek ki. (L. e tekintetben az ipartörvénytervezetnek, rendelkezései érdemében egyébként nem mindenben helyeselhető, 345. §-át).

Az eddigiekben a beszámítás, visszatartás, függőben tartás és bérvesztési megállapodás korlátozásának elengedhetetlen követelményeként állítottam oda annak elrendelését, hogy a munkadíj megrövidítésének ez eszközeit a le nem foglalható bérrel szemben alkalmazni, ellenkező megállapodás kizárásával, semmi esetre ne lehessen. E követelmény értéke annak megvalósulása esetén is attól függ már most, mennyiben van biztosítva a munkabér a *lefoglalás, a végrehajtás* ellen. Meg kell tehát még állapítanunk azt is, hogy a munkabérkövetelések biztosítása e részben nem kielégítő. Nincs kifogásunk a végrehajtási eljárásról szóló 1908: XLI. t. c. 11. és 12. §-ainak ama rendelkezései ellen, melyek a végrehajtás alól kivont munkabérnek mennyiségére vonatkoznak. Még távolabb áll tőlünk az a kívánság, hogy tegye általánossá törvényhozásunk a mezőgazdasági, vízi-, út- és vasútépítő munkások jogviszonyait tárgyaló törvényeinkben érvényesülő azt a rendelkezést, mely szerint a munkásnak a munkaszerződésből eredő követelése — ide értve biztosítékát is — sem kincstári, sem magánkövetelés címén végrehajtás alá nem vonhatók (I. pl. 1898: II. t. c. 43. §., 1899: XLI. t. c. 21. §.). Ez a rendelkezés ugyanis nem a munkavállalónak, hanem a munkaadónak érdekét szolgálja. A munkást kikapcsolja teljesen a hitelforgalomból, hogy egész keresete csorbítatlanul biztosíthassa a munkaadónak esetleges követeléseit. Ha védelem ez a munkavállaló szempontjából, hát így nem a szabad embert, hanem a jobbágyot védik, aki testestül, vagyonostul azé, akinek dolgozik. Nem erre gondolok tehát. De gondolok igenis arra, hogy a munkadíj egy részének törvényi mentesítése a végrehajtás alól az itt figyelembe jövő munkavállalók jelentékeny része tekintetében, t. i. a *nem állandó* alkalmazottak tekintetében — és az idézett törvény 11. §-ának második bekezdése értelmében nem tekintendő állandó alkalmazottnak az, akinek járandósága napidíj, vagy akit napszám, hétszám vagy darabszám szerint fizetnek — eltérő egyezmény vagy a végrehajtást szenvedő lemondása folytán *hatályon kívül helyezhető*.

Ha nem tudnánk azt, hogy minél magasabb helyet foglal el valamely osztály a társadalomban, annál előbb szentesíti a törvény is annak érdekeit és hogy a szóban levő szempontból még a feltörekvő társadalmi osztályoknál is a rangsor állapítja meg az időbeli sorrendet, csodálkoznunk kellene e rendelkezésen. Hogyis ne! Hiszen tudnunk kell, tudjuk is jól, hogy a munkavállalók ama tömegének, melyet a nem állandó alkalmazottak kategóriájába sorol a törvény, ellenálló képessége, anyagi ereje, értelmisége kisebb, velük szemben sokkal inkább fennforog tehát annak a veszélye, hogy az ellenkező megállapodás kizárása nélkül őket a törvény jótéteményétől elütik. Már pedig ha így áll a dolog, akkor a jogérzet parancsa szerint legalább is éppen úgy meg kell védenünk ezeket is a törvénytől ellenkező megállapodásoktól, mint ahogy igen helyesen megvédi azoktól a végrehajtási törvény az állandó alkalmazottakat. Ismerjük be különben, hogy nem az alkalmaztatásnak állandó vagy nem állandó jellege vezeti a törvényhozót, mikor eltérő elbánásban részesíti az alkalmazottak itt szóban levő különböző két kategóriáját. Hiszen a darabszám vagy hétszám, de még napszám szerint fizetett munkavállaló alkalmaztatási viszonyának jellege is lehet oly állandó, mint a hónapszámra fizetetté. Az esetleg évekre szóló szerződéssel alkalmazott gyári munkás vagy iparossegéd, akit azonban darab- vagy hétszám szerint fizetnek — és hány van ilyen! — csak van olyan »állandó alkalmazott«, mint a határozatlan időre

alkalmazott, bár hónapszám szerint fizetett kereskedősegéd. Nem is az állandó alkalmaztatás, hanem a társadalmi osztályhoz való tartozás a döntő ez eléggé nem kifogásolható megkülönböztetésnél. De hogy mily képtelenségre vezet ez a megkülönböztetés, arra jellemző, hogy e szerint a házi cseléd, kit városokban rendszerint hónapszám szerint, a vidéken pedig még hosszabb időközökben fizetnek, és a kinek munkadíját így ellenkező megállapodással szemben is védi végrehajtási törvényünk, magasabb társadalmi osztályhoz tartoznék, mint a gyári munkás vagy iparossegéd. Vegyük végül figyelembe a törvény e rendelkezésének messzeható következményeit! Ha a munkaadó kiköti azt, hogy a törvény szerint le nem foglalható bért is végrehajtás alá vonhassa, ezzel együtt elhárította magától annak a tilalomnak fészelyeit is, mely szerint a le nem foglalható bér a beszámítás, visszatartás, függőben tartás és bérvesztési megállapodás céljaira sem használható fel. Ha azt akarjuk tehát, hogy a fentiekben javasolt ez a tilalom a munkavállalóknak a védelemre leginkább rászoruló, nagy tömegeket felölelő kategóriái tekintetében csúfosan kijátszható ne legyen, akkor el kell fogadni, illetve meg kell valósítani azt a kívánalmat is, mely szerint az 1898: XLI. t. c. 11. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezést ki kell terjeszteni az úgynevezett »nem állandó alkalmazottakra« is, hatálytalannak jelentvén ki ezzel minden esetben a munkadíjra vezetett végrehajtás korlátozására vonatkozólag megállapított törvényi intézkedésektől eltérő minden egyezményt, valamint magának a végrehajtást szenvedőnek lemondását is.

Az alkalmazott munkadíjkövetelésének biztosítása a végrehajtás ellen rávezet bennünket arra a további kérdésre, mennyiben biztosítja jogunk e követelést a munkaadó javainak végrehajtási lefoglalása, továbbá csődje esetére, egyáltalán minden oly lehetőséggel szemben is, melynek alapján a munkaadó javai az alkalmazott követeléseinek kielégítése elől elvonhatók: rávezet más szóval a munkadíjkövetelések zálogjogi biztosításának kérdésére.

A különböző jogrendszerek közt ugyanis a mienk is bizonyos követeléseknek oly jelentőséget tulajdonít, hogy az adósnak az említett követelésekkel valamelyes benső kapcsolatban álló dolgait minden más hitelezővel szemben első sorban azoknak a kedvezményezett követeléseknek biztosítására kötik le. Lekötik pedig úgy, hogy megállapítják ezekre a dolgokra a hitelező törvényes zálogjogát. A törvényes zálogjog megállapításának nem feltétele az, ami feltétele a szerződéses zálogjognak: t. i., hogy a kérdéses dolog a hitelezőnek birtokába bocsáttassék. Törvényes zálogjog terhelheti a dolgot úgy is, hogy ez az adósnak birtokában marad vagy akár más hitelező kezére kerül. Hatálya azonban mindenesetre az, hogy annak értékéből minden más, bár szerződési vagy végrehajtási zálogjoggal is biztosított követelést megelőzőleg a törvényes zálogjog kedvezményében részesülő hitelező nyer kielégítést.

A törvényes zálogjognak, az elsőbbséges kielégítésnek kedvezményét jogrendszerünk eddig is túlnyomó mértékben munkadíjkövetelések biztosítására érvényesítette. Eltekintve azonban csak a mezőgazdasági munkáskategóriák egynémelyike érdekében az azokkal foglalkozó különleges törvényekben megállapított ily természetű kedvezményektől: jogrendszerünk eddig csak a vállalkozó munkadíjköveteléseit ruházta fel ez elsőbbséggel, noha kétségtelen, hogy legalább is annyira, mint a vállalkozó, reá szorul arra a megélhetésével kizárólag munkadíjára utalt alkalmazott is. Ami ismét élenken igazolja annak a tételnek helyességét, hogy a törvényhozástól követelt valamely rendelkezés megvalósítása nem függ éppen csak annak belső igazságától, hanem függ e mellett, vagy ennél még inkább attól az erőtől, melylyel az érdekeltek a törvényhozást befolyásolni képesek. A vállalkozók befolyása a törvényhozásra ma még erősebb, mint az alkal-

mazottaké. Ezért van az, hogy kereskedelmi törvényünk már régóta elismeri a bizományos, a szállítványozó, a fuvarozó, a közraktári vállalat törvényes zálogjogát az adósnak birtokukban levő vagy rendelkezésükre álló dolgain. A polg. törvénykönyv terv. 1643. §-a kiterjeszti e kedvezményt mindenféle vállalkozó követelésének biztosítására, 1644. §-a pedig, ha nem is zálogjogot, de jogcímet enged az építő vállalkozónak arra, hogy a megrendelőtől, ha ez az építőtelek tulajdonosa, e telken a szerződésből eredő és már teljesített munkájával arányban álló követeléseinek biztosítására jelzálogjogot engedjen neki.

Ezzel szemben az alkalmazottak munkadíjköveteléseinek zálogjogi biztosítását, egy-két kivételtől eltekintve, törvényhozásunk eddig ugyancsak elhanyagolta. Sem a cselédtörvény, sem a kereskedelmi törvény, sem az ipartörvény, sem a mezőgazdasági és rokonfoglalkozásokban alkalmazottak jogviszonyaival foglalkozó számos törvényünk (1899 : XLI., 1900 : XXVII., 1900 : XXVIII., 1900 : XXIX. t.-c.-ek), sem a polg. tvkönyv terv. nem foglalkoznak az alkalmazottak szóban levő érdekének biztosításával. Csak a gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról szóló 1899 : XLII. t.-c. (10., 14. és 17. §§.), továbbá a mezőgazdasági munkások szolgálati jogviszonyáról szóló 1898 : II. t.-c. (45. §.), végül a gazdasági cselédek szolgálati viszonyáról szóló 1907 : XLV. t.-c. (37. §.) állapítják meg, és pedig az első a munkásoknak törvényes zálogjogát a munkaadónak az ő közreműködésükkel keresett járandóságaira, annak munkaeszközeire és óvadékára, a második azok kielégítési elsőbbségét annak az ingatlanak úgy önkéntes, mint végrehajtási árverése esetében, melyre munkaszerződésük vonatkozott, és végül a harmadik ugyancsak a cselédek kielégítési elsőbbségét a kérdéses ingatlanak már csupán végrehajtási árverése esetében. Hogy azonos kívánalmak dacára még ez a két utóbb említett törvény is eltérően állapítja meg a kielégítési elsőbbség feltételeit és tartalmát, csak jellemző arra az ötletszerűségre, melylyel törvényhozásunk az alkalmazottak e fontos érdekét kezeli.

Pedig az igazságosság az alkalmazottak minden kategóriája tekintetében egyképen okadatolttá teszi azoknak a törvényes zálogjog, a kielégítési elsőbbség biztosításában rejlő védelmét. Nincs egyetlenegy oly magánjogi szerződés sem, mely az egyik felet oly kényszerítő erővel kötelezné szolgáltatásának előrebocsátására, mint kötelezi arra az alkalmazottat a szolgálati szerződés. Midőn a jog rákényszeríti így az alkalmazottra, hogy a munkaadóval szemben a hitelezési veszélyt magára vállalja, e kényszer indokául csak egy körülményre hivatkozhat: arra, hogy a munkaadónak tőkéje, a termeléssel előállított javak fedezik a munkavállaló követelését. E hivatkozásnak alapossága is elesik azonban, ha megengedi a jog, hogy a termelésbe fektetett tőkét, a termelt javakat az alkalmazott kielégítése elől elvonhassák a munkaadó oly valódi vagy színleges hitelezői, kiket a jog nem kényszerít arra, hogy a munkaadónak hitelezzenek, kiknek a jog szerint módjukban áll, hogy a munkaadónak csak egyidejűleges teljesítés ellenében szolgáltatassanak. Rákényszeríteni az alkalmazottat egyfelől arra, hogy szolgáltatását előlegezze a munkaadónak, elnézni másfelől azt, hogy a munkaadónak az ő szolgáltatásaival gyarapodott vagyonát más hitelezők, akiknek a hitelezési veszélyt nem kellett magukra vállalni, elvonják előle, minden egyébnek mondható, csak nem igazságosnak. Az a különbség, mely az alkalmazott és a munkaadó egyéb hitelezői közt a tekintetben létezik, hogy az utóbbiakkal szemben az előbbi a törvény parancsánál fogva kénytelen szolgáltatását előlegezni, indokolja a szolgálati szerződés minden egyes ágára nézve megvalósítandó, tehát egész jogrendszerünk irányában támasztott azt a kívánalmat, mely szerint:

a munkavállalónak esedékes munkadíjkövetelése erejéig minden más törvényes, végrehajtási vagy szerződési zálogjogot megelőző törvényes

zálogjoga legyen annak a háztartásnak ingóira, annak az üzletnek, ipari vagy mezőgazdasági üzemnek ingóira és követeléseire, végül arra az ingatlanra, melyben vagy melyre a háztartásnak, az üzletnek, az üzemnek vagy az ingatlanak tulajdonosával vagy ennek meghatalmazottjával kötött szerződés alapján munkájával közreműködik.

Érvényesíteni kell természetesen e kivánalmat a munkaadó csődje esetére is. Nem zárkozhatott el már most érvényben levő csődtörvényünk sem (1881 : XVII. t.-c.) annak elismerése elől, hogy a munkavállaló, illetve az alkalmazott munkadíjkövetelése a többi hitelező követelésével egy sorba mégsem állítható. Távol áll azonban attól, hogy a munkadíjkövetelések elsőbbségét azok érdeme szerint biztosítsa. Két rendelkezése vehető ugyanis e tekintetben figyelembe. Az 55. §. 2. pontja szerint az általuk készített vagy kijavított és *birtokukban* levő dolgokra az ingózáloggal biztosított hitelezőkkel egyenlő jogok illetik (vagyis az illető dolgokból a többi csődhitelező előtt való külön kielégítés joga illeti) többek közt a munkásokat is. Ez a rendelkezés a munkásokra azért értéktelen, mert magánjogunk, amint azt a polgári törvénykönyv tervezetének 510. §-a világosan megmondja, az alkalmazottat a munkaadónak nála levő dolgaira *birtokosnak* sohasem ismeri el. Ez a rendelkezés tehát ismét csak a vállalkozónak válik javára, de nem az alkalmazottnak. Az alkalmazott szempontjából ellenben azok közé a törvényi rendelkezések közé tartozik, melyeket egy nagy jogászunk méltán »üres diók«-nak nevez. Nem ígér oly nagy elsőbbséget, de legalább ad valamit a csődtörvény 60. §-a, mely az alkalmazottakat a csődöt közvetlenül megelőző egy évre hátralevő és a törvényes felmondási időre járó munkadíjra irányuló követeléseikkel a csődhitelezők első osztályába sorozza. Azonban ezt a kedvezményt is csak az »állandó alkalmazottak«-nak adja meg, miután pedig végrehajtási jogunk fentebb ismertett rendelkezése szerint nem tekinthető »állandó alkalmazott«-nak az, kinek járandósága napidíj, vagy akit napszám, hétszám vagy darabszám szerint fizetnek, ezzel az alkalmazottnak igen tekintélyes és a védelemre erősen rászoruló rétegét kizárja a szóban levő kedvezményből és egy sorba állítja az osztályba nem sorolt csődhitelezőkkel.

Van azonban a szolgálati viszony különleges nemeivel foglalkozó törvényeink közt három, mely megvalósítja a munkásoknak a munkaadó csődjéhez fűződő jogos kivánalmát. A gazdasági munkásokról szóló 1898. évi II. t.-c. (45. §.), a vízi munkálatoknál, az út- és vasútépítésnél foglalkoztatott munkásokról szóló 1899 : XLI. t.-c. (21. §.), végül az erdei munkásokról szóló 1900 : XXVIII. t.-c. (19. §.) ugyanis a hátralékos munkadíjköveteléseket a tömeg tartozásai közé sorolja. Ami azt jelenti, hogy mielőtt a csődhitelezők kielégítése egyáltalán szóba kerülhet, mint magának a tömegnek hitelezőit ki kell elégíteni a csődbe jutott munkaadónak munkásait. Igazságosnak csak ez a megoldás tekinthető. Hogy a csődhitelezők oly vagyonból kereshetnek kielégülést, mint aminő az adott esetben éppen rendelkezésre áll, az az alkalmazottak munkájának köszönhető, mely munka ugyanis megtermékenyítette, értékükben fokozta a csődhitelezőknek a csődbe jutott munkaadó részére teljesített tőkeszolgáltatásait. És így, ha mindazokat, kik a tömeg értékét növelték, a nekik köszönhető értékemelkedés erejéig a csődhitelezőket megelőző tömeghitelezőkké minősíti csődjogunk: tömeghitelezőkké kell minősítenie hátralékos munkadíjuk erejéig a csődbe került munkaadó munkásait is. Minél egyszerűbb és megtámadhatlanabb ez az igazság, annál inkább érvényesíteni kell azt, és pedig nemcsak ötletszerűen, az alkalmazottak egyes kategóriái tekintetében, hanem az egész vonalon, ahol tőkehitelezők veszélyeztetik azoknak az alkalmazottnak követeléseit, kik a tőkehitelezők kielégítési alapját növelő munkájukat nem úgy, mint ezek: önkéntesen, üzleti haszonért, hanem *csak létfenntartásukért és a törvény parancsára* előlegezték a munkaadónak.

SZEMLE.**MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.****A kényszerbiztosítás és az önkéntes biztosítás viszonya.**

A drezdai nemzetközi szociális biztosítási értekezleten *Bielfeldt* titkos tanácsos, a lübecki Landesversicherungsanstalt igazgatója, számolt be az állami kényszerbiztosítás és az önkéntes biztosítás egymáshoz való viszonyáról. Előadását Luzzatti olasz államférfiúnak az 1908. évben Rómában megtartott 8-ik nemzetközi munkásbiztosítási kongresszuson tett ama kijelentéséhez fűzte, mely szerint a kényszerbiztosítás az elengedhetetlen minimumot szolgáltatja, mely minimumból az elérhető maximumig vezető út az önkéntes biztosítás feladata. Megállapította az előadó, hogy ezen, a tapasztalatok által igazolt és mindinkább általánossá váló felfogást két évtizedes tudományos harc előzte meg, mely a két biztosítási módszer hívei között folyt le. Hibájául rótták fel a kényszer-, vagy más néven német biztosítási módszernek azt, hogy a biztosítottak felelősségérzetét csökkenti, követelővé teszi a tömeget és csirájában fojt meg minden takarékosági hajlamot és mindezek révén gyökerében ássa alá az alsóbb néprétegek fejlődésképeségét. Elfelejtik azonban az illetők, hogy a kényszerbiztosítás a maga nagy egészében épen azon néprétegeket öleli föl, melyekben a felfelé törekvési vágy és a felelősségérzet épenséggel nem olyan nagy, hogy a kényszerbiztosítás elvével való összeütközéstől kellene tartani. Sőt az a körülmény, hogy a kényszerbiztosítás kizárja a jótékonyság minden látszatát és az a tudat, hogy valamely szerencsétlenség esetén nincs rászorulva a társadalom könyörületeségére, még az erkölcsileg mélyen álló személyre is nemesítőleg hat. És valóban, ha végigtanulmányozzuk Európa nagyobb munkásbiztosító centrumainak két évtized óta tartó fejlődését, úgy lehetetlen észre nem vennünk azon általános irányelvnek térfoglalását, mely szerint azokban a társadalmi rétegekben, melyekben a meglévő viszonyoknál fogva a takarékoság és ezzel kapcsolatban a magasabb társadalmi rétegekbe való feltörekvés meg nem nyilvánulhat, a kényszerbiztosítás, míg azokra nézve, kik nagyobb keresettel bírnak, a már meglévő anyagi és erkölcsi viszonyaikból való feltörekvésükben az önkéntes biztosítás az irányadó eszköz. Ezen irányelvekből kiindulva, az 1910. évi francia munkásbiztosítási törvény is a kényszerbiztosítás mellett nagy figyelmet fordított az önkéntes biztosításra, sőt van e törvénynek egy rendelkezése, mely egyenesen áthidalja az önkéntes és kényszerbiztosítás közötti ürt. Ha ugyanis a fizetendő aggkori járadék a befizetések folyamán eléri az évi 180 frankot, úgy jogában áll a biztosítottnak a befizetett összegeket életbiztosításra, vagy egy elidegeníthetetlen lakóház megszerzésére fordítani. Belgiumban, ahol semmiképp sem tudtak megbarátkozni a kényszerbiztosítás elvével, az állam, a községek és munkaadók tetemes összegekkel járulnak a munkásbiztosítási egyesületek fentartásához. Az önkéntes biztosításnak ezen egyoldalú fejlesztése azonban teljesen rányomta bélyegét a belga munkásviszonyokra, amennyiben az alsóbb munkásrétegekben oly kevéssé népszerű a biztosítás, hogy még manapság is külön egyesületek működnek azzal a feladattal, hogy a biztosítás eszméjét népszerűsítsék és terjeszszék. Mindenesetre azonban említésre méltó a belga munkásbiztosítási törvény azon rendelkezése, mely lehetővé teszi a járadékbiztosításnak tőkebiztosításra való megváltoztatását. Lehetővé van téve u. i., hogy a biztosított örökösei vagy ő maga is a járadék esedékességével az egész befizetett összeget felvehesse.

Az angol munkásbiztosítási törvény ugyancsak a két biztosítási elv összeegyeztetésén alapszik, amennyiben kimondja, hogy azok, akik állandó keresettel bírnak, valamint olyanok, akik legalább 5 esztendeig biztosításra kötelezettek voltak, önkéntesen biztosíthatják magukat, illetőleg továbbfizetők lehetnek. Nem terjeszkedik ki azonban az angol törvénytervezet a tőke- és életbiztosításra, de nem azért, mintha ezeket Angliában kevésbé értékelnék, sőt inkább azért, mivel az életbiztosítás Angliában a magántársaságok révén annyira elterjedt, hogy teljesen feleslegessé vált a munkásbiztosítási törvényben való szabályozása. Lloyd George pénzügyminiszter kijelentése szerint jelenleg 42 millió életbiztosítási kötvény van érvényben Angliában, úgy hogy alig van olyan angol háztartás, melyben életbiztosítás ne kötött volna.

Mint a két szélsőséges álláspont képviselői említhetők Olaszország és Németország. Az 1908. évben megtartott VIII-ik nemzetközi munkásbiztosítási kongresszuson maga Luzzatti jelentette ki, hogy ő, aki évek hosszú során át a szabadbiztosítási rendszernek volt híve és küzdője, immár feladta a reményt, hogy az alsóbb néptömegeket meg tudja nyerni az önkéntes biztosítás eszméjének. A biztosítás tekintetében számításba vehető 12 millió főnyi munkástömegeből minden állami szubvenció ellenére is, alig 200.000-et tudtak rábírní az önkéntes biztosításra. Ezzel szemben Németország, ahol a kényszerbiztosítás a legkövetkezetesebben van keresztül vite, a betegség-, baleset-, rokkant-, aggkor-, özvegy- és árvabiztosítás terén még mindig vezető szerepet tölt be Európában. A német törvény a biztosítási kényszert kiterjeszti mindazon veszélyekre, amelyek a munkást vagy annak családját megélhetésében fenyegethetik. Cs valóban ezt kell tekinteni a törvényes kényszer azon minimumának, melylyel a munkás életviszonyait szabályozni lehet és kell. Ez azonban csak azokra a munkástömegekre vonatkozhatik, melyekben az adott anyagi viszonyoknál és az átlagos kisebb intelligenciánál fogva a felsőbb rétegekbe való törekvés nem nyilvánulhat meg. A munkásbiztosítási intézmény fejlődésével azonban minden államnak és így Németországnak is számolnia kell azzal a körülménnyel, hogy azokban a társadalmi körökben, melyek jobb anyagi helyzetük-nél és nagyobb intelligenciájuknál fogva nem szorulnak rá a kényszerbiztosításra, ez csak akadály lehet a tőkegyűjtésnek és egyúttal nyüge a felfelé törekvésnek is. Ehhez hozzájárul még az a körülmény is, hogy a kényszerbiztosítás által biztosított halála, vagy a körülmények olyan alakulása esetén, melyre a törvény hatálya már nem terjeszkedik ki, a járadék-tól teljesen elesik, illetőleg amennyiben hátramaradottak vannak, ezek járadéka elenyésző kis részét képezi csak a méltányos várakozásnak. A legújabb statisztikai kimutatás szerint minden 100 biztosításra kötelezett közül több mint 70 esik ki a törvény hatálya alól anélkül, hogy rokkantsági járadékot élvezett volna. Ezen eseteknek nagy száma mellett aztán nem csodálható, hogy a kényszerbiztosításnak még leglelkesebb előharcosai is idők folytán reményeikben csalódtak. Ez állapotok megszüntetésére pedig az egyedüli út az, hogy a kötelező biztosítás mellett adassék mód a bérmunkás-társadalmon felül álló, de tőkével nem rendelkező elemeknek olyan biztosításra, mely viszonyaiknak és törekvéseiknek megfelelően. Ez pedig nem lehet más, mint az élet, tőke és járadékra kiterjeszkedő önkéntes biztosítás. A német törvény azonban ez irányban mindeztideig nem intézkedett.

Az önkéntes biztosítás minden módszere közül az tekinthető a legmegfelelőbbnek, mely a biztosítottnak a biztosítás nagyságára és módjára legtöbb szabadságot nyújt. A francia pénztár pl., mely állami intézmény, a betéteket az összes posta-, adóhivatalok és takarékpénztárak útján is elfogadja, elfogad aggkor elleni biztosításokat a tőke fentartásával vagy anélkül, mely előbbi esetben a befizetett tőkének csak a kamatai fordít-

hatók a járadékra. E pénztár működése óta több mint 47,580.000 önkéntes befizetés történt, több mint 1,532.300 frank értékben, amelyből 21 millió befizetés 788 millió frank értékben tőkebiztosításra esik.

A viszonyokhoz való alkalmazkodás még szembeötlőbb az u. n. osztrák módszerben. Eszerint a tetszőleges időközökben és összegekben befizetett tőke mindenkoron rendelkezésére áll a biztosítottnak, vagy hátramaradotainak és a tőke kamatai használatnak csak fel aggkori biztosításra. Emellett az aggkori járadékfolyósítás korábban vagy későbbben kezdhető meg, úgy hogy ily módon az élet minden eshetőségére biztosíthatja magát az illető. A francia és osztrák módszert nagy általánosságban átvették a szász királyságban is és általában mind gyakoriabbakká válnak a takarékpénztárak ilyen természetű ügyletei. Így az osztrák Ferenc József biztosítási alap, az alsóausztriai életbiztosító, a brünni takarékpénztár és legújabban a hamburgi takarékpénztár is, melyek mind kielégítő eredménnyel dolgoznak e téren.

Ha az önkéntes biztosítás általánosságban ez úton halad, úgy bizonyára azok is, kik jelenleg a kényszerbiztosítást a középosztályra is ki akarják terjeszteni, megváltoztatják álláspontjukat és a rendszeres, de törvényhozásilag támogatott önkéntes biztosításban találják meg a középosztály érdekeit.

Mindezen elmondottaknál fogva előadó a következő irányelveket állapítja meg:

1. A kényszerbiztosítás van hivatva arra, hogy az általános szociális biztosítás alapja legyen. Ezért ki kell terjeszkednie mindarra, ami a tőkével nem rendelkező és bér munkával pusztán életszükségleteinél rendszerint több keresettel nem bíró néprétegek életviszonyainak rendezéséhez feltétlenül szükséges, t. i. a betegség-, baleset-, rokkant-, aggkor-, özvegy- és árvabiztosításra.
2. A munkástömegek, még pedig úgy a biztosításra kötelezettek, valamint a biztosítási kötelezettség alá nem eső középosztály gazdasági helyzetének minden egyéb javítása az önkéntes biztosítással érhető el.
3. A szociális biztosítás ily módon való kiépítésénél súlyt kell helyezni arra, hogy az egyeseknek a biztosítás módja (tőke- vagy járadék biztosítás), nagysága, valamint a befizetési módok tekintetében minél nagyobb szabadság adassék.
4. Amennyiben a kényszerbiztosítás törvényileg már szabályozva van, úgy az egyes biztosításra kötelezetteknek az ezen felül való önkéntes biztosítása a kényszerbiztosítási berendezkedések felhasználásával történjék. Az önkéntes biztosításnak minden technikai megnehezítését kerülni kell.
5. Legmegfelelőbbnek kell tekinteni azt az önkéntes biztosítási rendszert, mely a tőkegyűjtés elvét a biztosítási elvvel úgy egyezteteti össze, hogy a biztosított szabadon választhassa úgy az előbbit, mint az utóbbit, esetleg mind a kettőt egyszerre.
6. A takarékosági és biztosításra való hajlandóságot az önkéntes biztosításnál a törvényhozásnak, államnak, községnek, munkaadóknak és közhasznú egyesületeknek támogatni kötelessége.
7. A biztosítási kötelezettség alá nem eső személyek (középosztály) önkéntes biztosításánál a magánbiztosítási vállalatok berendezéseit kell felhasználni. Ugyanezen úton történhetik a biztosításra kötelezettek kiegészítő önkéntes biztosítása is.
8. Az önkéntes biztosítást — amennyiben az eddig még meg nem történt — oly irányban kell fejleszteni, hogy szolgálmányai nemcsak, hogy kisebbek ne legyenek, mint a kényszerbiztosításé, de lehetőleg még felül is mulják azokat. E célból különösen szem előtt tartandó: tőke- és járadék biztosítás, megváltoztatási és visszatérítési lehetőségek, a nyereségből való részesedés, biztosítási alapon való kölcsönkövetítés (személyi és gyógyhitel), intézkedések a biztosítási igények elvesztésének, valamint az időelőtti keresetképtelenség beálltánál kikerülésére (gondos gyógykezelés) és végül a biztosítottak számára közhasznú lakásépítés, a biztosítási tőke segítségével.
9. Ezen megjelölt úton kell törekedni az alsó- és középosztály életviszonyainak megfelelő népbiztosítás kiépítésére. Oly helyen, ahol a járadék biztosítás törvényhozásilag van már szabályozva, feltétlenül szükséges az életbiztosításnak népbiztosításként való kiépítése akár magán-, akár közintézetek útján.

Az előadást hosszú és tanulságos vita követte. *Fuster* (Paris) a francia viszonyokra vonatkozólag azt fejtegette, hogy a német biztosítási

rendszer nem felel meg a francia nép lelkiületének és ezért volt célszerű az önkéntes biztosítás felkarolása. Különben Franciaországban az önkéntes biztosítás nagyjában ugyanazon szolgálmányokat nyújtja, mint Németországban a kényszerbiztosítás.

Dr. Zacher titkos tanácsos rámutat azon nemzetközi véleménymeg-egyezésre, mely a kényszer- és önkéntes biztosítás kérdésében észlelhető. Az egyes államokban tapasztalható biztosítási viszonyok áttekintése azt bizonyítja, hogy manapság már sehol sem kultiválják az egyik biztosítási elvet a másik rovására. Ez arra mutat, hogy a két biztosítási elv egymásnak kiegészítésére van hivatva. Megegyeznek a felfogások abban, hogy a magántisztviselő csak bizonyos kereseti határig vonható a kényszerbiztosítás alá. Nem alakult ki azonban ez ideig egységes vélemény a kisiparosok biztosítási kötelezettsége tekintetében, kik a népességnek, bár gyöngé, de önálló osztályát alkotják. Ez ideig csak Németországban történtek ily irányú kísérletek, míg a legtöbb más államban semmi gondot sem fordítottak rá. Hogy a magántársaságok által üzött népbiztosítás nagy visszaesést mutat, közismeretes. Ezek a viszonyok a kezelési költségek nagyságában, továbbá abban rejlenek, hogy a végcél mindinkább elvesztette szociális karakterét. Ha a szegényebb osztály a biztosítás minden előnye mellett is nagyobb előszeretettel veszi igénybe a takarékpénztárakat, arra enged következtetni, hogy a befektetett tőkével való szabad rendelkezés lehetősége célszerűbbnek látszik a tömeg előtt. A hiányoknak ez irányban való kiegészítése a törvényhozásnak lesz kötelessége. Ez pedig a következő főbb pontokra terjeszkedjék ki: 1. A biztosítóknak szabad választása a biztosítás célja tekintetében. 2. Szabad választás a biztosítási forma tekintetében. 3. Állami segély azok részére, kiknél a biztosítás szükségessége a biztosítás lehetőségével fordított arányban áll. 4. A biztosítási és takarékosági elv egészséges összeegyeztetése.

Rasp, a müncheni bajor biztosítási bank vezérigazgatója, örömét fejezi ki amiatt, hogy a konferencia végre állást foglal az állami kényszerbiztosítás körülhatárolása ügyében. A magántisztviselők tekintetében csak azokat kell a biztosítási kényszer alá vonni, kik a biztosításra rászorultak. Ebből az következik, hogy bizonyos határon túl, pl. prokuristáknál, igazgatóknál stb., a biztosítási kényszernek meg kell szünnie.

Brod, az osztrák betegsegélyző pénztárak szövetségének kiküldötte, megállapítani véli, hogy a magánbiztosítók kezdenek vetélytársat látni a szociális biztosításban. Az olasz törvényhozás, mely a biztosítás általános államosítását kimondta, ezen meggyőződésükben csak megerősítette őket. Konstatálja azonban, hogy a szociális biztosítás sokkal fontosabb, mint a magánbiztosítás és ezért a legmesszebbmenő kényszerbiztosítás hívének vallja magát.

Ezzel szemben *Mersmann* (Mainz) *Brod* álláspontjával, aki a kényszerbiztosításban a szociális államberendezkedéshez vezető utat látja, szembehelyezkedik, mert véleménye szerint a biztosítási kényszernek csak a kereseti minimumra szabad kiterjeszkednie. Azt hiszi, hogy a kényszerbiztosítás a jelenlegi állapottal elérte fejlődésének végső határát és minden továbbit az önkéntes biztosításra kell alapítani. A takarékosági elvet nem szabad aláásni, mert az ebből fakadó individualisztikus fejlődés alapja jelenlegi kulturánknak.

Az előadáshoz kapcsolódó összes felszólalások azonban megegyeztek abban, hogy a kényszer- és önkéntes biztosítás egymásnak kiegészítő részei, amit legkétségtelenebbül éppen maga a szociális biztosítás fejlődése bizonyít.

E pont letárgyalása után véget ért a *II. nemzetközi szociális biztosítási értekezlet*. A legközelebbi értekezletet jövő évben, valószínűleg Zürichben tartják.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete Szterényi József v. b. t. t. ny. államtitkár elnöklete alatt a Társadalmi Múzeum helyiségében f. hó 20-án teljes ülést tartott, melyen az egyesület tagjain kívül nagyszámú közönség vett részt. A közönség zömét a munkásbiztosító pénztárak tisztviselői képezték.

Elnök nagyérdekű megnyitó beszédében ismertette az egyesület célját és rámutatott a szociálpolitika fontosságára. A gazdasági harcok káros következményeit enyhíteni, a tőke és a munka között a további fejlődés érdekében szükséges összhangot megteremteni: egészséges, reális szociálpolitikával lehet és kell. Egyik célja az egyesületnek, hogy a munkásbiztosítás terén a szociálpolitikai törekvéseket ismertesse és ezáltal ezeknek a közvéleményben híveket szerezzen.

Kis Adolf tartotta meg ezután előadását, a II-ik nemzetközi szociális biztosítási értekezletről. Előadó behatóan ismerteti a tárgyalás anyagát és ezek vonatkozásait a magyarországi viszonyokra.

Az előadást követő vitát maga Szterényi elnök nyitotta meg, aki mindennek előtt elismeréssel adózott az előadásért, ezután rámutatott arra, hogy az előadó által hangoztatott törekvések nagyobb részével nálunk már régebben foglalkoztak, megvalósításuk azonban mindezekig akadályokba ütközött. A balesetek elhárítására oly rendelkezéseket tenni, hogy a gépek csak óvókészülékekkel hozhatók forgalomba, igen nehéz, el is tekintve attól, hogy ezek a technikai fejlődés folytán hamar elavulnak. Sokfélék az óvókészülékek is s nem mindig dönthető el, hogy ezek közül melyik felel meg a célnak. A tapasztalatok egyébiránt azt mutatják, hogy a legprecízebben előírt szabályok sem nyújtanak mindig garanciát, mert kezdetben lelkesedéssel fogadja mindenki azokat, de az érdeklődés elmúlik s közönyössé válik irántuk mindenki, leginkább a munkás. Másrészt, mint Ausztriában látjuk, az előírt óvrendszabályok végrehajtása a gyakorlatban alig lehetséges. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem kell óvrendszabályokról gondoskodni, csak ne várjunk ettől többet, mint amit nyújthatnak. A balesetek nálunk csak látszólag szaporodnak, ez természetes folyamánya a balesetbiztosítási törvénynek mely szerint a bejelentési kötelezettség szigorúbb és eredményesebb. Végül annak a reménynek ad kifejezést, hogy a törvényhozás ezután sem fog elzárkózni mindazon intézmények megalkotásától, amelyek a külföldön beváltak és amelyek a mi viszonyainknak is megfelelnek. A munkaadóknak azt a panaszát, hogy ez intézmények költségei nagyok, megcáfolják a számbeli adatok, melyek bizonyítják, hogy nálunk aránylag igen minimális az a költség, amelyet e címen a munkaadók viselnek.

Dr. Friedrich Vilmos egyetemi m. tanár, főorvos a drezdai nemzetközi kongresszuson elhangzottakat a magyar viszonyok szempontjából méltatja. Kifejti, hogy a munkásbiztosító pénztáraknak a népbetegségek leküzdésére minden lehetőt el kell követniök, azonban ez a tevékenység csak a pénztárak anyagi erejével arányban fejthető ki, mert különben a »saját intézmények« létesítése a pénztárak pénzügyi egyensúlyát ingatja meg. Óvakodni kell, hogy a rokkantbiztosítás terheit a munkásbiztosító pénztárak vállalják át. Az általános közegészségügyi viszonyok javulásától függ különben a betegségek megelőzésének haladása. Végül rámutat arra, hogy az ipari betegségek kártalanítása csak beható tanulmányozás után és nem incidentaliter volna helyesen és intézményesen szervezhető.

Dr. Hahn Dezső, az országos pénztár főorvosa kifejti, hogy a pénztári tag teljes értékű gyógykezelése szanatóriumban, erdei üdülőtelepen stb., a törvény és a munkásbiztosítási joggyakorlat szerint is a pénztár törvényes kötelessége. Ez elől ki nem térhet, ha el is tekintene attól a kötelességétől, hogy ilyen intézetek létesítésével kivegye a maga részét a népbetegségek elleni küzdelemből. Az ipari betegségek kártalanítását feltétlenül szükségesnek tartja és ezt a mai törvény sem akadályozza. Indokolt határozati javaslatot terjeszt be, hogy az egyesület készítse elő azokat a törvényes rendszabályokat, melyek alapján a munkásbiztosítás szervei az ipari balesetek és népbetegségek megelőzésére irányuló munkából közvetlenül ki fogják vehetni részüket.

Szterényi elnök figyelmeztet arra, hogy a munkásbiztosítással szemben hangoztatott követeléseknek arányban kell állaniok a pénztárak teherbírási képességével. Első kötelesség tehát, hogy a munkásbiztosítást *olcsóbbá tegyünk, anélkül, hogy a szolgáltatásokat csökkentenénk. Az ügykezelés seholsem oly drága, mint nálunk.* A mi közegészségi viszonyainkat nem lehet Németországgal összehasonlítani; ott csak a rokkantbiztosító intézetek többet költöttek a tuberkulózis leküzdésére, mint amennyi a magyar állam egész egészségügyi budgetje; ezen-

kivül pedig egészségügyi intézmények (szanatóriumok, kórházak, csatorna és vízvezeték, vágóhidak, munkáslakások stb.) létesítésére, illetőleg e célokra több mint 800 millió márka olcsó kölcsönt nyújtottak.

Még az előadó reflektált a felszólalók fejtegetéseire, mire elnök örömeinek adott kifejezést, hogy a magas színvonalú vitát a nagyszámú hallgatóság mindvégig érdeklődéssel hallgatta és ezzel az ülést bezárta.

A teljes ülés előtt az egyesület választmányi ülést tartott, amelyen megállapították az egyesület költségvetését és elhatározták, hogy a magyar munkásbiztosítási törvény módosítására vonatkozó javaslatokat ankétszerűen fogja az egyesület már legközelebb tárgyalni.

A közhivatali állásban levő orvosoknak munkásbiztosító pénztári orvosokul alkalmazása. A m. kir. belügyminiszter a kereskedelemügyi miniszterhez 1911. évi augusztus hó 24-én 53.178/911. sz. alatt intézett átiratában előzetes tájékoztatás céljából közölte, hogy az országos pénztár által megállapított orvos-tisztviselői rendszert hatósági orvosokra nézve nem tartja megengedhetőnek még abban az enyhébb formában sem, ahogy az országos pénztár által megállapított szolgálati és fegyelmi szabályzatot az állami hivatal módosította. A miniszter legfőbb aggodalma mindenekelőtt az ellen a rendszer ellen irányul, amely a szolgálati szabályzat tervezetében kifejezésre jut. Ez a rendszer ugyanis a szolgálati szabályok révén a pénztári orvosokat magába a pénztár intézményébe úgy állítja be, hogy azok szerződés mellett ugyan, de mégis félreismerhetetlenül olyan szoros személyi viszonyba jutnának a pénztárakkal, amely a tisztviselői lekötöttség ismérveit minden tekintetben magán viseli. Ezek a rendelkezések egyrészt elvi ellentétben állanak a szerződéses viszony fogalmával, másrészt úgy alakjukban, mint tartalmukban valósággal a közjogi viszonyban álló köztisztviselőkre nézve érvényben levő törvényes fegyelmi szabályok jellegével bírnak és a gyakorlatban épen ebből a szempontból feltétlenül fogalomzavarokra vezetnének, az orvosokra nézve pedig olyan erkölcsi megbélyegzéssel járhatnának, amely — a pénztári intézmény belső életéből kilépve — az illető orvosokat köztisztviselői minőségükben is érintené. Ilyen kihatással eljárni pedig a közhivatali orvosok ellen egyedül és kizárólag saját törvényes fegyelmi hatóságaik illetékesek. Semmi esetre sem járulhatna tehát hozzá ahhoz sem, hogy a tervezett fegyelmi rendelkezések a közhivatali állásban levő orvosokkal szemben alkalmazást nyerjenek. A miniszter megjegyzi azonban, hogy a szóban lévő tervezetet kizárólag a közhivatalban álló orvosok szempontjából tette bírálattá tárgyává, tehát az ellen, ha a pénztárak saját belső használatukra, illetőleg kizárólag a pénztár szolgálatában álló orvosokra nézve, akár a tervezetnek megfelelő, akár más szolgálati és fegyelmi szabályokat alkotnak, nem lehet észrevétele. Kimondta a miniszter azt is, hogy a pénztári főorvosok állását a közhivatali orvosi állással összegegyeztetni nem lehet.

Gyógyszereknek tartása és kiszolgáltatása a munkásbiztosító pénztár orvosi rendelőjében. Az Országos Közegészségi Tanács 1911. évi szeptember 21-én tartott ülésében dr. Bókay Árpád előadása alapján következő jelentést adta ki: A munkásbiztosító pénztár rendelője, mint az iratokból kitűnik, sem kézi, sem házi gyógyszerári jogosítvánnyal nem bír s így gyógyszereknek vények alapján vagy vények nélkül való kiszolgáltatására sem bír jogosítvánnyal az 1876 : XIV. t.-c. 126. és 135. szakaszai értelmében. A rendelőben csak oly gyógyszerek tarthatók, amelyeket az orvosok az ott történő kezelés alkalmával maguk használnak, pl. atropin-szemcseppek, cocain érzéstelenítésre, aether, benzin, fertőtlenítő oldatok sebkezeléshez; míg oly szerek, melyeket a beteg magával visz és otthon használ el, nem tarthatók oly célból, hogy azok a betegnek ott kiadásának, akár gyógyszerárban szereztettek azok be, akár nem s akár előnyös az a pénztárra anyagi szempontból, akár nem. *Nézetünk szerint semmi sem áll útjában annak, hogy a munkásbiztosító pénztárak ily ambulatoriumai házi gyógyszertárak tartására jogosítványt kérjenek és nyerjenek, amidőn azután a fennálló szabályok megtartásával szabályszerűen kiállított recipékre, szabályszerű kiszolgáltatásban (dispensatio) az alkalmazott orvosok vagy nagyobb forgalom mellett egy alkalmazott gyógyszerész a tagok számára teljes felelősség mellett gyógyszereket kiszolgáltathassanak.*

»Közegészségügy.«

Bérházi liftek biztosítási kötelezettsége. Az állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsa az üzembesorozások ellen beadott felebbezések elbi-

rálása során megállapította, hogy a bérházak liftjei nem esnek az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 26. pontja alá. Ehhez képest nem balesetbiztosításra kötelezettek. A most idézett pont alapján balesetbiztosításra csak az ipari üzemek vagy iparszerűleg üzőtt munkálatok kötelezettek, ha elemi erő által hajtott gépeket vagy hatósági engedélyhez kötött gőzkazánt használnak. A határozatra az indokolás közlése után vissza fogunk térni. Bárminő is az indokolás, sajnálatos a balesetbiztosítási kötelezettség megszorító értelmezése.

Baleset alapján családnak megítélt járadék foglalásnak tárgya nem lehet. A budapesti ítélőtábla 8.834/910. számú ítéletével kimondotta, hogy havi járadék, mint kártérítés, foglalás alá nem vonható. A konkrét ügyben ugyanis a foglalás tárgyául kijelölt havi járadék mint kártérítés az 1874. évi XVIII. t.-c. 2. §-a értelmében annak a tartási kötelezettségnek kárpótlása fejében ítéltett meg végrehajtást szenvedők javára a Déli Vasút ellen, mely tartási kötelezettség a halálos balesetet szenvedettet életben léte alatt mint férjét s atyát terhelte. A járadék tehát tartási igényt helyettesített, oly igényt, melyet a jogosítottak személyétől elválasztani és végrehajtás alá vonni nem lehetett, ezért a tartási igény helyébe lépett járadék épen úgy nem lehet tárgya a foglalásnak, mint nem volt annak tárgya a tartási igény.

A kórházi ápolási költségek fizetésének kérdésében. A közigazgatási bíróság 1911. évi szeptember hó 5-én hozott 7.099/911. számú ítéletével kimondotta, hogy a pénztár előzetes hozzájárulása nélkül a pénztár 23 napon túl kórházi ápolási költségek fizetésére nem kötelezhető. Nem pótolja a pénztár beleegyezését a kórházi ápolásba vételnek sürgős szüksége sem. Megállapítja az ítélet az 1907. évi XIX. t.-c. 59. §-a alapján, hogy ha a pénztár még sürgős szükség esetén sem egyezik bele tagjának kórházi ápolásába, ez által követhet el mulasztást közegészségügyi és szociális hivatásának teljesítése körül, de a sürgős szükség esetének fenforgása jogi alapul nem szolgálhat arra, hogy a beleegyezését megtagadó pénztár 23 napon túl a táppénz kiszolgáltatására kötelezhető legyen.

A pénztárak járulékhátralékainak behajtása. Az országos pénztár elnöksége arra való tekintettel, hogy a pénztárak nagy járulékkintlevőségének sok esetben a végrehajtó közigazgatási hatóságok lanyha eljárása az oka: elhatározta, hogy köriratilag a járulékhátralékok behajtása körül lanyhán eljáró közigazgatási hatóságok bejelentésére hívja fel a pénztárakat s az egyes eklatáns eseteket az Állami Munkásbiztosítási Hivatal útján a belügyminiszterhez terjeszti fel, hogy a miniszter az illető hatóságokat a behajtás szorgalmazására utasítsa.

Az országos pénztár ez évi közgyűlése. Az országos pénztár elnöksége e hó 29-én megtartandó igazgatósági ülése elé azt a javaslatot terjeszti, hogy a közgyűlés ez év december hó 15-én és 16-án tartassék meg.

Az országos pénztár folyó évi költségvetése. Az országos pénztár ez évi költségvetésének jóváhagyására vonatkozó kereskedelemügyi miniszteri leiratot az országos pénztár legutóbbi igazgatósági ülésén tárgyalta. A miniszteri leirat rámutat arra, hogy ha az országos pénztár csak szorosan vett törvényes feladatait látja el, akkor kevesebb állás szervezése is elégségesnek fog bizonyulni. Így megjelöli az országos pénztár III. (betegsegélyezési) ügyosztályát mint olyant, mely nem a szorosan vett törvényes feladatokkal foglalkozik és ezt helyesen az I. (elnöki) ügyosztállyal együtt — bizonyára mint általános igazgatási osztályt — tartja szervezendőnek.

Panaszok a munkásbiztosítás körül címmel nyit állandó rovatot október hó 15-iki számával kezdődőleg a »Magyar Ipar«, az Országos Iparegyesület hivatalos közlönye. Az első közlemény elmondja, hogy »az 1907. évi XIX. t.-c. elhibázott alkotás, végzetes hibáit az életbeléptetés elhamarkodott módja, a vele kapcsolatos szerencsétlen rendelkezések tetézték és a munkásbiztosításnak másutt áldást hozó intézménye azóta a magyar ipar »permanens veszedelmévé nőtte ki magát«, majd ismerteti az Ipartestületek Országos Szövetsége által összegyűjtött anyagot, melyben együtt vannak felsorolva azon hiányok, melyek 1. adminisztratív intézkedésekkel, 2. a felsőbb hatóságok rendeleteinek módosításával, 3. a törvény módosításával javíthatók. Az illetén anyaggyűjtést — ha azután megfelelően feldolgozzatik — a törvény revíziójánál kívánják felhasználni.

Osztrák betegsegélyző pénztárak statisztikája. Az osztrák belügy-minisztérium most tette közzé a betegsegélyző pénztárak 1909. évi statisztikájának *előzetes* eredményét, melynek főbb tételeit a következőkben ismertetjük:

Az 1909. évben működött 3.376 pénztár közül (a társládákat nem számítva) 3.347 szolgáltatott adatokat és pedig pénztári nemek szerint: 578 kerületi, 1.220 vállalati, 50 építési, 1.230 ipartestületi és 219 magánegyesületi pénztár. E pénztáraknak átlagos taglétszáma 3,341.267 volt, köztük 212.596 nem biztosításra kötelezett (önkéntes tag). A biztosított nőtagok száma 761.097 volt. A taglétszám augusztus 1-én volt a legmagasabb s február 1-én a legalacsonyabb.

Az egyes pénztári nemek szerint következőképp oszlott meg a taglétszám:

kerületi pénztárak	1,418.784	ipartestületi pénztárak	543.864
vállalati »	769.816	magánegyesületi »	596.666
építési »	12.136		

A taglétszám az 1908. évhez képest 3'1 százalékkal emelkedett, míg a pénztárak száma 18-al fogyott. A 3,341.267 átlagosan biztosított tag közül megbetegedett 1,370.153, összesen 1,743.722 esetben. Az összes táppénzes és kórházi ápolási napok száma: 29,490.993. A szülési esetek 55.433, a segélyezési napok száma 1,525.668. Temetkezési segély 27.771 esetben fizettetett. A fentiek szerint a betegedési arány a következő: minden száz tagból átlag 41 betegedett meg 52'3 esetben. Az egyes megbetegedések átlagos tartama 16'9 nap. A szülések arányszáma: 7'28. A halálozások arányszáma 0'83, száz után. A pénztárak összes bevétele 80,764.216 korona volt. Ebből a folyó járulékokra 75,176.182 korona esik. A kiadások összege 76,093.992 korona, ebből táppénz, orvosi gyógyszerköltség, kórházi ápolási díj és temetkezési segélyre: 65,930.847 korona. Pénztári feleslegként tehát 4,670.224 korona (a folyó járulékok 4'21⁰/₀-a) mutatkozik, mely összeg a tartalékalapok dotálására fordított. A pénztári eredmény az előző évinél *általában* kedvezőbb volt, ami a betegedési arány kedvezőbb voltában találja magyarázatát. Viszont említésre érdemes, hogy a kerületi pénztárak pénzügyi eredménye rosszabb volt az előző évinél. Az összes pénztárak közül 2.260 mutat ki felesleget, míg 1.087-nek a számadása hiánynyal zárul. Pénztári nemek szerint feleslege volt: 455 kerületi, 734 vállalati, illetve építési, 855 ipartestületi és 166 magánegyesületi pénztárnak. Hiánynyal zárult: 123 kerületi, 486 vállalati, illetve építési, 425 ipartestületi és 53 magánegyesületi pénztár számadása. A fedezetlen hiány az összes pénztáraknál 390.725 korona. Ennek levonásával az összes pénztárak *activ* vagyona 63,288 854 korona volt.

A pénztárak szolgálmányai a főbb tételek szerint következőképp oszlottak meg:

Táppénz	33,071.318 K	Kórházi ápolás	5,122.577 K
Orvosok díjazása	12,677.941 »	Temetkezési segély	1,683.217 »
Gyógyszerek	8,470.794 »		

Bányaüzemi balesetek. Az osztrák munkaügyi minisztérium jelentése szerint az osztrák bányaüzemekben az 1909. év folyamán 170 (1908-ban 155) halálos kimenetelű és 1.993 (1908-ban 2 008) súlyos baleset fordult elő; összesen tehát 2.163 fiatal férfimunkás szenvedett balesetet. Ezekon kívül balesetet szenvedett öt üzemi tisztviselő és 7 nem az üzemhez tartozó egyén; az utóbbiak között 6 halálos volt. A női munkások közül súlyos balesetet szenvedett 43, ezek közül 2 halálos. Ezer fiatal férfi bányamunkásra esett 1'18 halálos és 13'8 súlyos baleset. A bányászattal kapcsolatos üzemekben (brikettgyár, graphitmalom stb.) ezenkívül még több súlyos jellegű baleset fordult elő. A kohóüzemben a balesetek száma 52 volt, mely közül 2 halállal végződött.

Törvényjavaslat balesetek kártalanítására Argentínában. Az argentinai törvényhozás elé még a múlt évben beterjesztett törvényjavaslat szerint minden munkaadó vagy gazda felelős a munkását vagy alkalmazottját munka közben ért balesetért, hacsak a balesetet a sérült nem szándékosan okozta, avagy ha a baleset nem vis major következménye. A munkaadó a munkás beleegyezésével a saját terhére történt biztosítás útján mentesítheti magát a szavatosság alól. A biztosító társaság csődje esetén azonban a szavatosság visszahárul.

Ha az alkalmazott nincs biztosítva, akkor a kártérítési igényt a munkaadó tartózkodási helyének illetékes elsőfokú bírója előtt érvényesítheti a sérült. A bíró mint békebíró működik. Az eljárás *ingyenes* és 30 napnál tovább nem tarthat. Az ítélet azonnal jogérvényes. A kártérítési összeg le nem foglalható, át nem ruházható s a jogosult nem mondhat le róla.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár egészségügyi előadásai. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár mint minden évben, úgy az idén is, a budapesti munkásság számára egészségügyi előadássorozatot rendez és ezzel dokumentálja azt, hogy programjának a prophylaxisra vonatkozó részét híven végrehajtja. A rendezendő előadási ciklus ezért különös tekintettel van a munkásegészség prophylaxisára és első sorban az egyes szakmák hivatásos betegségeinek tárgyalására helyezte a fősúlyt, mert reméli, hogy ezzel az illető munkásszakmák figyelmét fokozottabb mértékben felébresztheti és irányíthatja ezen reájuk nézve életbevágó kérdésekre.

Az előadássorozat három részre oszlik: 1. *Általános szociálhygiénikus előadások* az összmunkásság részére valamelyik nagyobb fővárosi teremben. Erre nézve a következő tárgyakat tűzték ki: *Népegészség és szociális biztosítás. A nemi életről. A fertőző betegségek és az ellenük való védekezés.* 2. *Speciális szociálhygiene* vagyis hivatásos betegségek tárgyalása a megfelelő szakszervezetek helyiségeiben. Tervbe vannak véve a *nyomdászok, szabómunkások, molnárok és malommunkások, sütők és pékek, festők és mázolók, építőmunkások, vas- és fémmunkások, bőrmunkások, textilgyári munkások, asztalos munkások, cipészek, cukrászok, pincérek, villamos kocsivezetők és irodai alkalmazottak* hivatásos betegségei. Végül 3. *Egyéni hygiene* a különböző szakszervezetek és munkásegységek helyiségeiben. Ez irányban a következő tárgyakban állapodtak meg: *Az ember szervezete. A terhesség és a gyermekágy egészségügye. A serdülő kor egészségügye. A táplálkozásról. Szemeink egészségének megóvása. A bőr ápolása. A fogak ápolása. Az idegbetegségek megelőzése. A fürdőzésről. Tuberkulózis elleni védekezés. Nők nemi betegségei. Férfiak nemi betegségei. Szeszes italok befolyása az egyén egészségére. Testgyakorlás és egészség. A célszerű ruházatról. A lakás egészségügye. Az emésztés egészségügye. A verszegénységről. Munka és pihenés egészségügyi szempontból.*

Az iskolásgyermek idegessége tekintetében dr. Herford altonai iskolaorvos azt a megfigyelést tette, hogy az ideges iskolás gyermekek száma — különösen a nagyvárosok gyermekei között — igen nagy és hogy ezen körülmény az esetek legnagyobb részében a szülő alkoholfogyasztására vezetendő vissza. Az iskolába való felvételnél eszközölt orvosi vizsgálat kiderítette, hogy egyenesen megdöbbentő amaz ideges tünetek halmaza, mely a szellemi megerőltetéstől még teljesen megóvott gyermekeknél is található. A nevezett orvos Altonában még nem eszközölt orvosi felvételi vizsgálatot anélkül, hogy 50 gyermek között 4—5 súlyosan ideges gyermeket ne talált volna. A tünetek igen különbözők. Éjjeli felijedés és vizelés, ingerlékenység, ijedősség, a kedélyhangulat változékonysága, vitustánc és rángások, végül hysteriás és epileptikus görcsrohamok mindenféle változatban. A szülők alkoholfogyasztásának kutatása mindezen esetekben arra engedett következtetni, hogy a gyermekek idegességének oka első sorban ebben keresendő. Természetesen ez nem az egyedüli ok, mert nagy szerepet játszanak a szülői ház egyéb szociális hiányai is, mint különösen a rossz táplálkozási és alvási viszonyok, egyenlőtlen nevelés stb. A kutatások nem azt mutatták, hogy minden ideges gyermeknél megtaláljuk a szülők alkoholizmusát, sem azt, hogy alkoholisták szülőknél minden gyermeke ideges, de a gyermekek idegességének tünetei feljogosítanak arra, hogy a szülők alkoholizmusát tekintetbe vegyük és ez irányban kutassunk.

Nyári hőség, lakás és csecsemőhalandóság. Dr. Kathe kutatásai szerint Németországban évente kerekszámban 400.000 csecsemő hal el. A csecsemők eme tömeges halálózása bizonyos törvényszerűségnek van alávetve, amennyiben a halálesetek száma a nyáron lavinaszerűen megnő és e halálózásnak főkontingensét a halálosan végződő gyomor-bélbajok képezik. Lakás és nyári klíma, vagyis jobban mondva a lakásklíma a nyári hónapokban oka a mestersegesen táplált csecsemők borzasztó halálózásának, mert ezek ellenállóképssége, az anyatejen nevelt csecsemőkhöz képest, csökkent és betegségekre inkább hajlamosak.

Alapos, tartós sikert csak a causalis kezeléssel lehet elérni. Az anyatejen nevelt csecsemő még a proletárlakásban is úgyszólván immunis a nyári klíma ártalmaitól. A csecsemők nyári tömeghalálózásának korlátozása tehát első sorban megköveteli, hogy a szoptatást energikusan hangoztassuk és azt minden

rendelkezésünkre álló eszközzel keresztülvigyük. Minthogy mindennek dacára a mesterséges táplálás sok esetben ki nem lesz kerülhető, gondoskodni kell kifogástalan tejről; továbbá nagy súly fektetendő az anyák kioktatására az észszerű gyermekápolás tekintetében. Még fontosabb azonban a lakásnyomorúság megszüntetése, tehát első sorban a kislakások ügyének reformja. A csecsemő, még a mesterségesen táplált is, az egészséges lakásban a nyári hónapokban kevésbé szenved. A munkásosztály számára tehát nem nagy bérkaszárnnyák, hanem szellős, levegős kis lakóházak építendőek.

Lakásegészségügyi kongresszus Drezdában. Október 2-től 9-ig tartották meg Drezda város tanácsának összehívása és vezetése mellett a III-ik lakásegészségügyi kongresszust. A kongresszuson képviselve voltak Német-, Francia-, Angol-, Oroszország, Japán, Olasz-, Magyarország, Ausztria, Hollandia, Svéd- és Norvégországek hivatalos kiküldöttei. Nagy számban jelentek meg a különböző építőműszaki testületek kiküldöttei és a közegészségügyi kérdésekkel foglalkozó orvosok. Napirenden volt: Az építési teleknek célszerű beépítése és kihasználása; a lakóház építésének kivitele; a lakás célszerű berendezése; a lakás ellátása; a városi lakóház, vidéki lakóház, középületek építési és kezelési módszere; műhelyek és munkatermek készítési módja; a törvényhozás föladatai és adatgyűjtés. A kongresszuson megvitatott lakásügyi kérdéssel lapunk legközelebbi számában fogunk érdemileg foglalkozni.

Nickel-munkások hivatásos betegsége a nickelrüh, mely viszketéssel járó bőrbetegség. Tünetei a viszketés és égetés, továbbá egy bibircses kiütés a felső végtagokon, mely néha a mellre és az arcra is kiterjed. A betegség keletkezésének okairól különbözőek a vélemények. Egyes orvosok a galvanikus fürdőben levő savakat és alkákat tartják a betegség okozóinak, míg mások azt a nickelsókkal való folytonos érintkezésnek tulajdonítják. A betegségre való hajlandóság az egyes egyéneknél nagyon változik, vannak olyanok, kiknél többször jelentkezik a betegség. Kerékpárgyárakban kizárólagosan azon munkásnőknél lép fel, kik a nickelrel bevonandó tárgyak tisztítását mészdarabok segítségével végzik. Tényleg a kénsavas nickeloxydult kell a nickelrüh okozójának tekintenünk. Ezt megerősítik a galvanikus intézetekben alkalmazott munkások ama kijelentései, mely szerint a betegség megszűnik, ha az illetők vörösréz vagy sárgaréz fürdőkkel dolgoznak. Az ipari felügyelők megállapították, hogy ama galvanikus intézetekben, amelyekben egyáltalán véve nem használnak nickelsót, a nickelrüh nem lép fel. A betegség leküzdésére és megelőzésére azt követelik, hogy a gyárak megfelelő fürdőberendezésekkel legyenek ellátva, a munkahelyiségekben pedig mosdókról, elegendő mennyiségű szappanról és törülközőkről történjék gondoskodás. Okvetlenül szükséges külön mosható munkaruha beszerzése, mely a munkahelyiségen kívül levetendő és hetenkint kimosandó. Továbbá szigorú tilalma a munkahelyiségekben való étkezésnek és munkaszünetben való tartózkodásnak. Végül kioktatása a munkásoknak az anyag veszélyessége felől és a kezek gyakori tisztításának feltétlen szükségességére. Tagadhatatlanul e legutóbbi intézkedés eme ipari betegség legalkalmasabb leküzdője.

A lépfene-megbetegedések az utóbbi években gyakoribbak lettek a németországi ipari üzemekben, miért is a szövetségtanács még 1909-ben elrendelte ezekre nézve a bejelentési kötelezettséget. A bejelentési kötelezettség 1910. évi január hó elsején lépett életbe s annak alapján e veszedelmes betegség elterjedését a következő számok mutatják:

Az 1910. évben összesen 287 lépfene megbetegedés (emberi) történt a Németbirodalomban, közte kilenc 14 éven aluli gyermek. Meghalt a betegség következtében 39 felnőtt s 1 gyermek. A betegséget 142 esetben beteg (élő vagy döglött) állatokkal való érintkezés, 135 esetben állati terményekkel való érintkezés, avagy azok ipari feldolgozása, egy esetben a betegség-előidézővel való foglalkozás okozta. 9 esetben nem volt megállapítható a fertőzés okozója. A megbetegedések közül 121 eset mezőgazdasági üzemből, 92 timár- és 11 lószórszövő-üzemből történt.

A lépfene elleni védekezés kérdése behatóan foglalkoztatja a szakköröket. Hanauer a kefekötők ipari megbetegedéséről szóló értekezésében mutatott rá arra, hogy a külföldi sörteanyag köteles fertőtlenítése egymaga nem vezet célra, mert ő súlyos lépfene-megbetegedést látott a fertőtlenítésre nem kötelezett belföldi sörteanyag feldolgozásánál is. Különösen rosszak a viszonyok ott, ahol a kefekötést házi iparként üzik.

A bőrök feldolgozásánál oly gyakori lépfenemegbetegedés ellen mindig újabb és újabb védő módszereket ajánlanak. Schattenfroh ajánlja, hogy a bőr só-savat és konyhasót tartalmazó folyadékban való áztatás által fertőtleníttessék. Ez az eljárás célravezetőbbnek látszik, mint a régebben ajánlott Seymour—Jones-féle eljárás. Ezek azt ajánlják, hogy a desinfectiót végezzék el a kikötőhelyen, a bőrök hajóra rakása előtt. A bőröket 24 órára fertőtlenítő gödrökbe teszik; ezek a gödrök fertőtlenítő folyadékkal töltetnek meg, mely 1°/_o-os hangyasavoldatból áll, melyhez ¹/₅₀₀₀ rész sublimátot kevertek. A kecskebőröket ¹/₄^o/_o-os hangyasavoldattal fertőtlenítik.

A fertőtlenítő eljárás elég olcsó. Egy nagy marhabőr fertőtlenítése átlag négy fillérbe kerül.

Tisztaság és bőrápolás a vidéken. Jacob berlini tanár egy előadásában kiemeli, hogy a tuberkulózis nagymérvű elterjedése a vidéken nem kis részben a hiányos tisztaságnak és bőrápolásnak tudandó be. Ő a porosz kultusz-minisztérium megbízásából a tuberkulózis okait tanulmányozván, egy közigazgatási körnek 3.250 házát vizsgálta meg és több mint a fele kifogásolandó volt, mert a fekvőhelyek, a fűtő- és szellőztetőkészülékek, ablakok, padlók stb. a hygiene legegyszerűbb követeléseinek sem feleltek meg. Az iskolás gyermekek egyharmada súlyos bőrbajokban szenvedett. 6.384 megvizsgált gyermek (2—14 éves) közül 5.538-nál talált nagyobbodott mirigyeket. Egyes falvakban az iskolaköteles gyermekek 70°/_o-a szenvedett tuberkulózisban. Javulást csak a vidéki lakosság alapos felvilágosításától vár. Mindenekelőtt a gyermekekbe bele kell vésni a tisztaság és testápolás előnyeit. Az iskolaorvosoknak, tanítóknak és papoknak kötelességükké tétessék, hogy ez irányban működjenek és a felvilágosító munkában résztvegyenek. A lakásviszonyok javítása sürgősen szükséges. Javítandó továbbá a parasztházak vízzel való ellátása és elodázhatlan szükségletet képez egyszerű népfürdők létesítése.

A porosz belügyminiszter és az absztinens mozgalom. A porosz belügyminiszter megkérte Berlin kormányzóságát és rendőrségét, hogy az absztinens mozgalom haladásáról tegyenek jelentést. A jövő év elejéig az összes ide vonatkozó eredményes törekvéseknek összefoglaló ábrázolása benyújtandó. Különösen azon tapasztalatok veendőek tekintetbe, amelyeket az italmérési engedélyek körül szereztek, továbbá a rendőrség intézkedéseit az alkoholizmus korlátozása tárgyában, az alkoholmentes vendéglők alapításáról és az alkoholmentes italok kiméréséről, különösen ipari munkások számára. Kívánja, hogy behatóan foglalkozzanak az alkoholelles egyesületek működésével, alkoholisták szanatóriumainak és iszákosok gondozóinak létesítésével, valamint mindazon intézményekkel, melyek alkalmasak az iszákosok gyógyítására és családjaik védelmére. Végül felsorolandók mindama törekvések, melyekkel a népet az alkoholélvezet káros voltáról fel lehet világosítani.

MUNKAVISZONY.

Egy kis munkásközigazgatási reform.

Újabb időben egyre gyakrabban merül föl az ipari s a munkásközigazgatás terén az a kérdés, hogy beléphet-e a gyáriparos — ha akar — az ipartestületbe?

Ezt a kérdést gyáriparunk fejlődése vetette föl, amelylyel az ipari s a munkásközigazgatás fejlődése nem tartott lépést. Munkásaink még mindig kötelezve vannak munkakönyvüket az I. fokú iparhatóságnál kiváltani, azokat a gyárba való be- és kilépésüknél ugyanott láttamoztatni stb. Az I. fokú iparhatóság még mindig a főszolgabíró, aki azonban csak járási székhelyeken található, holott gyárunk — szerencsére — más községekben is van. A munkások egyre inkább fluktuálnak s így egyre többször szorul rá a gyáros ép úgy, mint a munkás az I. fokú iparhatóság elavult ipartörvényünkből következő — egyébként egészen fölösleges s ennél fogva minden félre egyaránt terhes — funkcióira.

Az élet azonban segíteni igyekszik magán és nem érheti be a Penelope módszere szerint készülő új ipartörvényre való hasztalan várakozással. Ez magyarázza meg azt, hogy a gyáriparosok valamelyes kiutat keres-

nek ebből a kényszerhelyzetből. Egyik ilyen kiségitőút volna az, ha ott, ahol szolgabíróság nincs, de iparhatósági funkciókat végző ipartestület van, a gyárosok belépnének ez utóbbiba s így munkásaik a helyszínén vehetnék igénybe az iparhatóság munkásközigazgatási funkcióit. Hogy csak néhány példával illusztráljam ennek praktikus voltát, rámutatok arra, hogy a budafoki gyárosok és munkások iparhatósági láttamozásokért Biára kénytelenek utazni, ott egy napot eltöltenek, költsékeznek és munkaidőt mulasztanak. Vagy a csepeli munkások Ráczkevére kénytelenek e célból rándulni, a kispestiek Gödöllőre stb.

Hogy ez sem a munkásnak, sem a gyárosnak, de magának a főszolgabírónak sincsen inyére, az nem szorul bővebb megokolásra. Mennyivel egyszerűbb, olcsóbb és praktikusabb volna mindezekre nézve (addig is, amíg a munkakönyvek fölösleges intézménye meg nem szűnik), ha a budafokiak Budafokon, a kispestiek Kispesten, a csepeliek Csepelen végezhetnék el ezeket az ugyis alárendelt jelentőségű és gyakorlati értékükben a velük járó idő- és pénzáldozattal távolról sem fölértő hivatalos ügyeket!

De azt kérdezhetné valaki, hogy vajjon útját állja-e valamely körülmény annak, hogy a gyáros e bajoktól menten megszabaduljon s könnyítsen magán, munkásain, sőt még a főszolgabírákon is a helybeli ipartestületbe való önkéntes belépéssel? Kétségtelen, hogy maga az ipartörvény, de semmiféle más törvényes rendelkezés sem állja ennek az útját. Az ipartörvény 124. §-ának második bekezdése ugyanis csak annak a kijelentésére szorítkozik, hogy gyárosok az ipartestületekbe nem kényszeríthetők. Ebből ugyebár önként következik, hogy sua sponte azonban beléphet a testületbe a gyáros is. De semmiféle helyes jogi okfejtéssel nem következtethető a belépésre való kényszerítési tilalomból magának az önkéntes belépésnek a tilalma. Ezek olyan elemi jogi tételek, amelyeket maguktól értetődésüknél fogva leírni is pleonasmus. Hogy mégis megállapítom őket, annak két miniszteri rendelet (vagy elvi döntés) az oka. Az egyik a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszternek 1884. évi 41.706. számú, a másik ugyanannak a miniszternek 1887. évi 61.827. számú rendelete. Az első így okoskodik: »Miután az ipartörvény 122. §-ában világosan meg van jelölve, hogy az ipartestületek a képesítéshez kötött mesterséggel (4. §.) foglalkozó iparosok kétharmadának kívánatára alakítandók, a 124. §. első bekezdése pedig határozottan kimondja, hogy a testület tagjai a képesítéshez kötött mesterséget űző iparosok: kereskedők vagy általában képesítéshez nem kötött ipart űzők *tehát az ipartestületek tagjai nem lehetnek.*«

Mindenki, akinek a logikai érzéke ép, első olvasásra is meg fogja érezni, hogy itt a rendeletcsináló, eltekintve intézkedésének hiányzó törvényes jogalapjától, még súlyos logikai hibába is esett. Mert abból, hogy a törvény kifejezetten megjelöli a tagságra kötelezetteket, még igazán nem olvasható ki, hogy kik nem jogosultak a belépésre. Az ily belépési tilalmat a törvényben kell statuálni, mert a legmesszebbmenő törvényinterpretáció sem képes azt — logice vagy jogalappal — a törvény szavaiból kihozni.

A második rendelet így szól: »Az ipartestület a képesítéshez kötött mesterséget űzőknek a kényszerszertársulás elvére alapított egyesülete lévén, az ipartestületbe oly iparosok, akik valamely képesítéshez kötött ipart nem űznek, még saját kívánatukra sem vehetők fel tagokul; önkéntes belépés alapján tehát az ipartestület képesítéshez nem kötött ipart űzőket tagjai sorába fel nem vehet.« Ez megint törvényes bázis hiányában szűkölködő okoskodás és intézkedés. Mert abból, hogy az ipartestület a kézműves kisiparosokra nézve kényszerszertestület — még abszolúte nem következik, hogy abba mások (belépésre nem kötelezettek) nem vehetők föl önkéntes tagokul. Így nem volna szabad alkotmányos országokban vagy más szóval jogállamban rendeletekkel tilalmakat statuálni törvényes fölhatalmazás nélkül (és anélkül, hogy a rendeletalkotónak módjában lenne tilalmait büntető

szankcióval ellátni). Mi szükség van akkor egyáltalában az ipartörvény törvényhozás útján való módosítására, ha a módosítás rendeleti úton is megtörténhetik?

Ha azonban valaki az idézett rendeletekről valamelyes legis ratiót volna hajlandó feltételezni, azt ki kell ábrándítanom tévhiedelméből. Egy rációja lehetne, ugyebár, e rendeleteknek; az, hogy a kényszerjellegű ipartestületeket az iparpolitika a kisiparosok specifikus szervezeteivé kívánta kifejleszteni. Nos, ez ellen a szóbanforgó 124. §-nak a harmadik bekezdése szól, amely kifejezetten gyárosokat is belekényszerít az ipartestületekbe, amennyiben kézműves mesterséget gyárüzemszerűen folytatván tanoncokat is alkalmaznak. Jó, mondhatná valaki, ez a bekezdés a később keletkezett s már jelzett kisiparos iparpolitikába nem illeszkedik ugyan bele és már benne volt az ipartörvényben, de 1887 óta más, mint eleven kisiparos, nem tűretik az ipartestületekben. Csakhogy ez megint nincs így, mert három évvel később, 1890-ben 968. szám alatt kelt rendeletével a kereskedelmi miniszter megengedte az ipartestületi tagság megtartását azoknak, akik bármi oknál fogva »képesítéshez kötött mesterségüket abbahagyták«. Ha tehát valamely kisiparosból gyáros, kereskedő, magánzó vagy bármi más is lesz, az megmaradhat ipartestületi tagnak.

Így aztán kiderül, hogy sem értelme, sem törvényes bázisa, sem elfogadható mentsége nincs a fentebb citált rendeleteknek. Az ipartestületek, amelyeknek nem ártanak a tanonctartó gyárosok és amelyek jellegén nem változtatnak a kereskedőkké, részvénytársulati igazgatókká vagy gyárosokká növekedett kisiparosok sem, egészen bátran beengedhetik tagjaik közé az oda bekivánczó egyéb gyárosokat is.

Evvel szolgálatot tennének az ipartestületek nemcsak a gyárosoknak és munkásaiknak, hanem önmaguknak is, mert a gyáriparosok a rájuk és munkásaikra nézve kötelező munkásközigazgatási funkciónak helyszínén való ellátásáért bizonyára áldozatokra is készek, amire már is tudunk számos esetet, mert az említett s bátran törvénytelennek mondható rendeletek tilalmi már számos gyarost és jó pár ipartestületet nem zseniroztak abban, hogy az anachronisztikus munkásközigazgatást egy kis jóakarattal a maguk szakállára megreformálják.

A kereskedelmi miniszterium iparközigazgatási osztályán áll, hogy ezt a törvénytelen és elavult rendeletek visszavonásával még jobban megkönnyítse.

Vágó József.

A Magyar Jogászgyűlés a munkabérekövetelések biztosításáról.

A munkabérekövetelések biztosításának a munkásság szempontjából rendkívül fontos kérdésével foglalkozott legutóbb a magyar jogászgyűlés. A magánjogi szakosztályban dr. Schwarcz Gusztáv egyetemi tanár ismertette a kérdést és előterjesztette a következő javaslatot: Mondja ki az országos jogászgyűlés, hogy a szolgálati szerződés munkavállalója: az alkalmazott munkadíjkövetelésének biztosítását és e végből polgári törvénykönyvtervezetünknek, a szolgálati szerződéseknek a munka tárgya szerint különleges válfajaival foglalkozó törvényeinknek, a végrehajtási eljárásról szóló törvényeinknek, végül csődtörvényünknek kiegészítését, illetve módosítását szükségesnek tartja. Nevezetesen:

I. A pénzben megállapított bér lehető rövid maximalis határidőben a munkás kezéhez készpénzben fizetendő. Ellenkező kikötés hatálytalan E szabály alóli kivételeket — amennyiben egyes munkaviszonyokban a munkás érdeke így kívánná vagy így kivétel nélkül a munkaadó aránytalan kárt szenvedne — a törvény maga tüzetesen állapítsa meg.

II. A munkás bérekövetelése a munkaadó ellen vezetett végrehajtás vagy csőd esetében törvényi elsőbbséggel biztosítandó.

III. A munkabér iránti perek munkásbiróságok elé tartoznak, amelyek egy állami bíróból, egy munkaadóból és egy munkásból alakítandók. Ilyen perekben a munkás bélyeg- és illetékmentességben részesüljön. Az ilyen perekben hozott ítélet 24 óra alatt végrehajtható.

IV. Az I. alatti szabály betartása közigazgatásilag ellenőrizendő s megszegése büntetendő.

E javaslattal szemben, illetve annak kiegészítésével dr. Pap Dezső a következő határozati javaslatot terjesztette elő, melyet dr. Ágoston Péter és dr. Kégl János pártoló felszólalása után a szakosztály magáévá tett:

Mondja ki az országos jogászgűlés, hogy a szolgálati szerződés munkavállalója: az alkalmazott munkadíjkövetelésének biztosítását és e végből polgári törvénykönyvtervezetűnknek, a szolgálati szerződéseknek a munka tárgya szerint különleges válfajaival foglalkozó törvényeinknek, a végrehajtási eljárásról szóló törvényeinknek, végűl csődtörvényűnknek kiegészítését, illetve módosítását szükségesnek tartja. Nevezetesen:

I. A pénzben megállapított bér lehető rövid maximális határidőben a munkás kezéhez készpénzben fizetendő. Ellenkező kikötés hatálytalan.

E szabály alóli kivételeket — amennyiben egyes munkaviszonyokban a munkás érdeke így kívánna vagy ily kivétel nélkül a munkaadó aránytalan kárt szenvedne — a törvény maga tüzetesen állapítsa meg oly megszorítással azonban, hogy a pénzben megállapított munkadíj le nem foglalható részét más szolgáltatással helyettesíteni, a le nem foglalható munkadíjba beszámítást gyakorolni, azt visszatartani, engedményezni, függőben tartani, vagy arra bérvesztést kikötni, ellenkező megállapodás kizárásával, ne lehessen.

II. A munkavállalónak esedékes munkadíj-követelése erejéig minden más törvényes, végrehajtási vagy szerződési zálogjogot megelőző végrehajtási kielégítési elsőbbsége legyen annak a háztartásnak ingóira, annak az üzletnek, ipari vagy mezőgazdasági üzemnek ingóira és követeléseire, végűl arra az ingatlanra, melyben, vagy melyen a háztartásnak, az üzletnek, az üzemnek vagy az ingatlannak tulajdonosával vagy ennek meghatalmazottjával kötött szerződés alapján munkájával közreműködik.

Csőd esetében az alkalmazottaknak (és pedig nemcsak az állandó alkalmazottaknak) a csődöt közvetlenül megelőző egy évre hátralevő és a törvényes felmondási időre járó munkadíjai a tömeg tartozásai közé sorozandók.

III. Azzal a hatállyal, mellyel a vállalkozó, az akkordban dolgozott alkalmazott is követelhesse az átadás alkalmával elfogadási nyilatkozatot; a szolgálat nem teljesítésére vagy hiányosságára alapított követeléseket pedig kösse rövid elévűlési időhöz a törvény.

IV. A munkaadói kötelezettség áthárításának megakadályozása céljából:

a) mondja ki a törvény, hogy ha a szerződés oly munka végzésére kötelezi az alkalmazottat, melyet az a munka természete szerint (figyelemmel például annak nagyságára, a teljesítés idejére stb.) egyedűl el nem láthat, az alkalmazott a tőle szerződötett munkavállalók tekintetében a munkaadó meghatalmazottjának tekintendő;

b) csapatmunkánál a csapathoz tartozó munkások munkadíjéért a munkaadó mindenesetre felelős legyen;

c) a P. T. T. 1691. §-ában foglalt rendelkezés olyképen módosítandó, hogy a megrendelő nemcsak a dolog előállításában vagy átalakításában álló, hanem minden munkaeredmény előidézésében közreműködő alkalmazottak munkadíj-követeléseért is felelős legyen; és pedig ha tudta vagy súlyos gondatlanság nélkül tudhatta volna, hogy a vállalkozó nem akar, vagy nem tud fizetni, nemcsak annyiban, amennyiben a munkaeredményért a vállalkozónak ő maga adósa, hanem a vállalkozó egész munkadíjtartozásáért.

V. A P. T. T.-nek 1161. §-a olyképen módosítandó, hogy a visszatartási jog kétoldalú szerződés alapján is, és nem csupán dologra vagy pénzösszegre, hanem munkára is gyakorolható legyen. A visszatartási jog perbeli hatása pedig olyképen állapítandó meg, hogy ha az egyik félnek teljesítést követelő keresetével szemben a másik fél visszatartási joga alapján kifogást emel, a szolgáltatást az ellenkötelezettség egyidejű teljesítésétől, illetve ha a hitelező előbb tartozik teljesíteni, az ő előzetes teljesítésétől feltételezetten kell kimondani.

VI. Éppűgy, mint az állandó alkalmazottak tekintetében (1908 : XLI. t.-c. 11. §-a), jelentsen ki hatálytalanoknak a törvény a »nem állandó alkalmazottak« munkadíjára vezetett végrehajtás korlátozására vonatkozólag megállapított törvényi intézkedésektől eltérő minden egyezményt, valamint jelentsen ki hatálytalanoknak magának a végrehajtást szenvedőnek lemondását is.

VII. A munkabér iránti perek munkásbíróságok elé tartoznak, amelyek egy állami bíróból, egy munkaadóból és egy munkásból alakítandók. Ilyen perekben

a munkás bélyeg- és illetékmentességben részesüljön. Az ilyen perekben hozott ítélet 24 óra alatt végrehajtható.

A teljes ülés e határozati javaslatot a következő módosításokkal fogadta el:

Az I. pont utolsó passzusát »oly megszorítással azonban...« kihagyta. A II. pont helyett a következő szöveg fogadtatott el: A munkás bérkövetelése a munkaadó ellen vezetett végrehajtás vagy csőd esetében törvényes elsőbbséggel biztosítandó. A VI. pont a) c) pontjait és az V. pontot kihagyta és Schwarz tanár indítványából a következő pontot pótolta: Az I. alatti szabály betartása közigazgatásilag ellenőrzendő és megszegése büntetendő.

E módosításokkal és kihagyásokkal a határozat gyakorlati értéke sokban csökkent, amennyiben több pontban csak konkrét tartalom nélküli keretek állapítottak meg. A kérdésre különben legközelebb visszatérünk.

A drágaság és a főváros munkásnépe. Bécsben véres utcai harcra fajult a munkásság elkeseredett tüntetése a drágaság ellen, nálunk is népgyűléseken foglalkozott Budapest munkásnépe a túrhetetlen drágasággal; követelte, hogy hatósági intézkedések útján legalább az általános drágaság legelviselhetlenebb tünetei enyhíthessenek. A mai lakásviszonyok mellett a budapesti *munkás lakása* már régóta nem *otthona* többé. Sehol a világon sincs annyi ágyrajáró, mint Budapesten. Érdekes fejlődési tünet, hogy a közvélemény a lakásbért ma már a hatóságilag megállapítható, limitálható kamatozások közé sorozza, mint amilyen a váltókamat. Ez érthető, mert a lakás elsőrendű életszükséglet és a lakástkereső a háztulajdonosok kartellszerű megállapodásával szemben teljesen tehetetlen, ki van szolgáltatva minden védelem nélkül. Az a gazdaságilag úgy is csekély védelem, melyet a negyedéves lakástbérlőnek az új lakbér szabályzat nyújt akkor, mikor kimondja, hogy az ily lakást egy éven belül nem lehet felmondani, és a lakbért csak egyszer egy évben lehet felemelni, nem vonatkozik a munkásnép zömére, mert ez a rendelkezés éppen a védelemre legjobban reászorult, havi és heti lakásbérral fizetett lakásokra nem vonatkozik. A pesti szervezett munkásság követelte, hogy a szabályzatnak ez a teljességgel érthetetlen és antiszociális hiánya pótolassék és hogy a város nagyobb energiával folytassa a kis lakások építését. A legszükségesebb élelmicikkek árának legutóbbi időben tapasztalt hirtelen felszökése éhínséggel fenyegeti a városok népét. A szervezett munkásság követelte gyűlésein a határ megnyitását élő, levágott és fagyasztott hús behozatala számára, az állami és városi fogyasztási adó és vám eltörlését, az élelmiszerek szállítását olcsóbbá tevő tarifapolitikát.

Érdekes tünet, hogy a nagy munkástömegeken kívül, melyeket a kérélhetetlen gazdasági kényszer kerget a városokba, a középosztályt, a kereskedőt és kisiparost, az értelmiségi pályákon levőket is delejes erővel vonzza a nagyváros, pedig ennek drágasága a középosztályra is túrhetetlen súlylyal nehezedik és kényszeríti, hogy életigényeit leszállítsa. Milyen a kisvárosi kismember lakása, napos, világos szobáival, virágos kertjével a sötét, szűk és méregdrága udvari lakáshoz képest, melyben itt a nagyvárosban lakik a sokkal nagyobb jövedelmű kisiparos, kiskereskedő stb.?! Kétségtelen, hogy ez az ideözönlés egészségtelen tünet, és hogy oka nemcsak a nagyváros fénye, az élvezetek sokfélesége, az érvényesülés nagyobb esélyei, hanem a magyar kisváros kulturátlansága és sivársága is.

A városok feladatai a drágaság elleni küzdelemben. Rendkívül érdekes, sajátos viszonyaink között mi reánk majdnem szenzációsan ható rendeletet adott ki a porosz minisztertanács. A városokhoz fordul, hogy kellő intézkedések útján gondoskodjanak a tömegek élelmezésének olcsóbbá tételéről. A hús árát állapítsák meg a mészárosokkal együtt; ha ezek méltányos megegyezésre nem hajlandók, a város állítson hatósági mészárszékeket, szerezzen be tengeri halakat és árusítsa őket városi halpiacokon. Burgonyát, hüvelyes veteményt, káposztafélét is szerezzen be és árusítson a város, ha e cikkek árai indokolatlanul felmennek. A miniszterium az ily munka megkönnyítésére olyan községetek és közhasznú szervezeteket, kik ily elsőrendű életszükségletet képező élelmicikkeket önköltségi árban árusítanak, különleges nagy tarifakedvezményben részesít a vasuti szállításnál.

A rendelet ugyan nem oldja meg a drágaság kérdését. De a kormány és a hatóságok komoly szándékára vall, hogy legalább valami keveset mégis megtegyenek. Amit nem épen minden kormányzatról lehet elmondani.

Alkalmazott választmányok a kereskedelmi és iparkamarákban. Ez most egyik aktuális kérdése a magyar iparkamarák szervezeti reformjának. A nyáron Besztercebányán tárgyalták az összes kamarák a kereskedelmi minisz-

ter leiratát, amelylyel véleményt kért tőlük Gelléri Mór kir. tanácsosnak abbéli indítványáról, hogy a kamarák mellett szerveztessenek-e munkásválasztmányok a munkásérdekek felkarolása, megvitatása s a szociális béke útjának ily módon való egyengetése céljából.

A besztercebányai országos kamarai értekezlet meglehetősen hűvösen fogadta ezt a javaslatot s ha voltak is egyesek, akik föl tudtak melegedni a munkásválasztmányok ügyéért, egészben véve a túlnyomó többség mégis az előadó ellenző álláspontjára helyezkedett.

Legutóbb a budapesti kereskedelmi és iparkamara is tárgyalta a szóban forgó miniszteri leiratot s vele kapcsolatban Fürst Bertalan kamarai tagnak azt az indítványát, hogy alakítson a kamara szociálpolitikai bizottságot s abba vonja be harmadrésben a kereskedelmi alkalmazottakat, magántisztviselőket és utazókat is.

A kamara álláspontja evvel az indítvánnyal szemben is elutasító volt, miután azonban a szóban forgó javaslatok védelmére több helyről ismételtén a német kamarák példájára történt hivatkozás, érdekesnek tartjuk a német kereskedősegédek szövetségének nemrég Lipcsében tartott ülésén hozott következő határozatát közölni: »A német kereskedősegédek szövetségének III. egyetemes ülése megismétli a kereskedősegéd-kamarákat létesítő birodalmi törvény alkotása iránti követelését. Az ez ügyben megjelent császári rendeletekben megjelölt két főfeladat: a) a munkaadók s munkások közti béke ápolása, b) a munkások érdekeinek a képviselése, valamint a kereskedősegédek által támasztott az a további követelmény, hogy a munkásvédelem kifejlesztésénél és ellenőrzésénél közreműködhessenek, nem teljesítettnek sem tiszta alkalmazotti kamarák, sem pedig paritásos kamarák létesítése által. Ehhez képest kívánja az egyetemes szövetségi ülés a tiszta alkalmazotti kamarák megalkotását a kereskedősegédek külön érdekeinek képviselése céljából és kíván paritásos intézményeket is, amelybe úgy a főnökök, mint az alkalmazottak tiszta kamarái a közös érdekű ügyek megvitatása végett képviselőiket kiküldenek. *A kereskedelmi és iparkamarák mellett ezidőszertint keletkező segédválasztmányokban a szövetségi ülés nem látja teljesedésbe menteknek a császári rendeletek ígéreteit és már eleve is óvást emel minden olyan kísérlet ellen, amely ezeket a választmányokat, amelyek még a kereskedőbíróóságoknál működő paritásos szervekkel sem egyértékűek, kereskedősegédi érdekképviseléseknek feltüntetni akarná.*«

Nem valószínű, hogy a magyar kereskedelmi alkalmazottak szervezetei más véleményen legyenek, az ipari alkalmazottak szakszervezetei pedig már ismételtén és elég nyomatékosan kifejezték ellenzésüket.

A budapesti bérkocsissegédek. A taxameter kötelező behozatala változtatott a bérkocsissegédek gazdasági helyzetén. Valamivel tisztességesebb bért kapnak ezentúl a bérkocsitulajdonosoktól és kevésbé vannak ráutalva arra, hogy az utazó közönséget a borraivalóért zaklassák. De a bér még most is oly alacsony, hogy megélhetést a bérkocsissegédnek nem biztosít. Most is szökik és kibúvót keres a bérkocsis, ha hosszabb útra kell a »vendég«-nek a kocsi, mert több a borraivaló a rövid utaknál. Budapest közúti közlekedésének mizeriáit így tetézi a bérkocsimizéria. Segíteni ezen csak a bérkocsissegédek tisztességes, a megélhetést biztosító fizetése fog. Budapest 1.000 bérkocsissegéde az ipartestülethez a következő követeléssel fordult: A hetibér 24 korona legyen és a bevétel 20%-a. A munkaidő úgy az éjjeli, mint a nappali segédnél 12 óra legyen, az egyedül járóknál 14 óra. Minden héten egy szabad nap jár. A loápolás és a jármű rendbentartásához szükséges költségek a munkaadót terhelik. Természetbeni lakás és ételmezés a fizetés helyébe nem léphet. A felmondási idő 14 nap legyen.

A szakegyesület munkaközvetítését vegyék igénybe a mesterek.

Nagyon túlhajtottaknak nem látszanak ezek a követelések.

A borraivalókérdés. Van már ilyen is, és hogy nem jelentőség nélküli, azt bizonyítja az a körülmény, hogy az élelmiszeripar, de más iparágak szolgálatában is álló számos, komoly és értékes gazdasági munkát végző munkáskategória a borraivalóra van utalva, hogy megélhessen.

Budapest a kávéházak városa. Érdekesen világít bele a borraivaló gazdasági jelentőségébe az a szerződés, melyet egy Rákóczi-úti kávéház főpincére a kávéház tulajdonosával kötött és melyet a kávéházi alkalmazottak szaklapja ismertet. A főpincér nem kap semmi fizetést, ellenben 6.000 korona óvadékot tesz le. Lemond a törvényes szabadnapról, tehát heti 7 napon át dolgozik. Óvásárolja saját pénzén az összes ujságokat, a napi- és képeslapokat egyaránt.

A süteményt a kávéstól kapja, darabjáért 4 fillért kap, ennél többet a vendégtől sem szabad kérnie. Köteles az egész személyzetet, de a főnököt és becses családját is ingyen süteménnyel ellátni. Mindezt és a főpincér teljes megélését a borralaló fedezi.

London utcáin a vendéglők és szállodák egész személyzete tüntető körmenetben vonult végig nemrég, követelve a borralalórendszer eltörlését, tisztességes fizetést, hogy ne lealázó alamizsna formájában kapja tisztességes munkájának bérét. Az általunk ismertetett főpincéri szerződés tanúsága szerint a mi vendéglőseinknek még sokáig nem lesz okuk ily tüntető sétától tartani.

Érdekes újítás egy kollektív szerződésben. Az angol szövőipar híressé vált bérszerződésébe, a »Brooklands agreement«-be, mely 20 heti sztrájk után 1892/93-ban létrejött, most érdekes újításként ható toldást vettek be. A szeptember végén kötött megújításánál e kollektív szerződésnek kikötötték, hogy ha sztrájk tört ki valahol, akkor a munkaadók és a sztrájkolók időről-időre összejönni tartoznak és tartoznak arról tanácskozni, elérkezett-e az idő arra és megvan-e a mód reá, hogy megegyezhessenek. Ezt minden összejövetelnél újból meg kell vitatni és meg kell beszélni. Az első ily egyeztető összejövetel 14 nappal a sztrájk kitörése után tartandó és ezentúl az egész sztrájk tartama alatt legalább havonta egyszer teljesen függetlenül a hivatalos egyeztető eljárástól.

A kollektív szerződésbe felveit ily egyeztető közvetlen tárgyalás mindenestre érdekes kísérlet. Ez a kollektív szerződés értékes dokumentuma korunk gazdasági mozgalmainak történetének.

Munkaadók szervezeteiről igen érdekes tanulmány jelent meg egy németalföldi munkaadószövetség, a «Vereeniging van Neederlandsche Werkgevers» kiadásában. A munkaadók harcmódorukat, szervezeteik beléletét, harci eszközeiket titkolták eddig. A haladás jele, hogy a munkásszervezetekhez hasonlóan már itt-ott a nyilvánosság elé lépnek adataikkal. Elmaradottságunk jele, hogy munkaadóink harci szervezetei még nem igen követik ezt a példát. A könyv a francia, német, angol, amerikai, németalföldi és belga munkaadószervezetekről mond el rendkívül érdekes és jellemző adatokat. Angolországban erős munkaadószervezetek állnak szemben erős munkásszervezetekkel. Így a munkaharcok mind ritkábbakká lesznek. 1897-ben egymillióhatvanezer munkás sztrájkolt béremelésért, 1906-ban már csak 54 ezer. Több mint 400.000 esetben egyezség útján intézték el a követeléseket. A német munkaadószövetségek agresszív harcmódorát, nagyszerű fegyelmezettségét, a munkásokkal szemben az »úr« álláspontjára való helyezkedést, a szervezkedés tökéletességét hangoztatja szerző. A harcok itt élesek, de a kollektív szerződés és a paritásos munkaközvetítés azért már itt hívókra találunk a munkaadói érdekeltség körében. Amerikában kétféle munkaadószervezet van: a szakmai és az általános, a general association és a »citizens alliances«, melyekbe minden állampolgár beléphet. A szakmai szervezetek barátságos viszonyt keresnek a munkásszövetségekkel, kollektív szerződések kötését szorgalmazzák. Az általános szövetségek ezzel szemben a munkásszövetségek letörésére törek-szenek, harci szervezetek, bár sokkal mérsékeltabb irányúak, mint a németek. Hollandiában a munkaadószövetségek a munkásszervezetekkel mint a munkás-ság hivatott képviselőivel tárgyalnak, már kollektív szerződéseket is kötnek, bár még nemrég állnak fenn. Belgiumban még nem nagyon elterjedt a munkaadók szervezete. Franciaországban is elég gyengék még a munkaadók szervezetei. Nem hajlanak a centralizáció felé, nincs erős harci jellegük. A sztrájkbiztosítás egyes iparágakban elég elterjedt. Bérharcokban általában a munkaadók győznek, de azért, ha lehet, igyekeznek a munkásszövetségekkel békés úton megegyezni. A munkaadó-egyesület kiadványa eléggé tárgyilagos, ha nem is minden adata és következtetése helyes. A szociális kérdésekkel foglalkozóknak igen érdekes és tanulságos olvasmány.

A német könyvnyomdászok bértarifája. Az egységes bértarifa hosszas-dalmas, Berlinben lefolytatott tárgyalások után most ismét megújított. Újból öt évre kötötték meg az egyezséget. Eredetileg a bértarifát és a hozzácsatolt magyarázó szöveget akarták egységes munkatörvénynyé összeforrasztani. A helyi fizetéspótlékok nehéz kérdését is külön bizottság tárgyalta. Hosszas tárgyalások után egyeztek csak meg a túlórázás, a munkaidő, a gépszedők külön tarifája tekintetében.

Az üvegyári munkások nemzetközi értekezlete szeptemberben folyt le Berlinben. 12 ország volt képviselve. Tárgyalták az üvegyiparban foglalkoztatott munkásság világszerte egyformán nyomorúságos helyzetét. Az üvegyipari

munka szenved legjobban a gyermekmunka és asszonymunka, az egészség ügy károk, az éjjeli munka káros hatása alatt. Az amerikai küldöttek sajátságosképen az éjjeli munka eltörlése ellen nyilatkoztak. Technikai aggályaik alaptalanságát kimutatták a német küldöttek, de ők a meleg déli országok éghajlati viszonyaira s az éjjeli hűvösebb időben végzett munka egészségesebb voltára is hivatkoztak. Végül egységes követelésekben állapodtak meg. Követelik a 8 órás munkaidőt hétköznapon, az éjjeli munkaidő leszállítását a minimumra, úgy hogy esti tíz órától reggeli 4 óráig minden munka szüneteljen, kivéve a kohók fűtését és az olvasztást. A vasárnapi munka föltétlenül beszüntetendő, a vasárnap dolgozó fűtők a jövő hét elején kapnak 36 órás pihenőt a vasárnap helyett. 8 órás munkaidőnél a pihenés és étkezés ideje legalább egy óra, 10 órás munkaidőnél 2 óra.

A gyermekmunka kiterjedéséről megdöbbentő adatokat terjesztettek elő. Thuringia háziiparában az iskolás gyermekek néhol már reggel $\frac{1}{24}$ -től $\frac{1}{28}$ -ig is dolgoztak, akkor mentek iskolába. Néhol 3 és 4 éves gyermekek is dolgoztak már. Az üvegiparban 14 éven aluli gyermek egyáltalán ne legyen foglalkoztatható. A veszélyes üvegcsiszoló műhelyekben folyton terjed a nők munkája, az izzólámpagyártásban, holott itt nyáron néha 50° hőségben kell dolgozni, már túlnyomó számban nők dolgoznak, pedig a veszélyes higanygőzök a nő szervezetére különös mértékben veszélyesek.

Különösen káros az akkordmunka által okozott túlságos megerőltetés. Az üvegmunkások átlagos életkora 38 év. Javulás csak akkor lesz várható, ha a gyermek- és női munka kiküszöböltetik, a fenti kívánások teljesülnek, a kohókban az Amerikában és Franciaországban már meghonosított jó ventilátorokat alkalmazzák, a tisztasági rendszabályokat betartják, hőség, por, mérges gázok, füst ellen nagyobb védelemről gondoskodnak.

A szövetségi szervezetet is megváltoztatták, megkönnyítik az átlépést egyik országos szervezetből a másikba.

Németország szakszervezetei 1910-ben. Az 1908. évi gazdasági krízis taglétszámcsökkenést okozott. Már 1909-ben egyenlítődtött ki ez az apadás, 1910-ben megint lényeges fejlődés mutatkozik, miután 184.000 az átlagos évi tagszaporulat. 1911. végén az összes szervezetek tagjainak száma 2,128.021, az évi átlagos taglétszám pedig 2,017.298 volt. Ehhez hozzászámítandó még a földművelők szervezetének 11.232 és a háztartási munkások szervezetének 4901 tagja.

Az egyes szervezetek közül — taglétszámban — legerősebb a vas- és fémmunkások szövetsége 415.863 taggal, utána következik az építőmunkások szövetsége 173.626, azután a gyári munkásoké 159.152 és a famunkásoké 158.767 taggal. A legkisebb szervezet a hangjegymetszőké 425 taggal.

A nőtagok száma 27.624-gyel, azaz 20.6%-kal szaporodott az 1910. esztendőben. Ezzel a nőtagok összes száma 161.512. A taglétszámemelkedés aránya a nőtagoknál nagyobb, mint a férfiaknál.

A szervezetek pénzügyei erős megpróbáltatásoknak voltak kitéve 1910-ben. Tömeges kizárásokkal akarták a munkáltatók pénzügyileg tönkretenni a szervezeteket. A bevételek évi 50,529.114 márkáról 64,372.190 márkára emelkedtek. Ugyancsak emelkedett a pénztári állomány is 43,480,932 márkáról 52,575.505 márkára. Egy-egy tagra a bevételből 31'91, a pénztári állományból 26'06 márka esett. Nagyarányú s meglepő emelkedést mutat a rendes járulékok nagysága. 1891-ben egy-egy tagra 6'68 márka bevétel jut, 1910-ben már 31'41 márka. Emelkedett azonban hasonló mértékben a kiadások nagysága is. 1891-ben 9'62 márka kiadás esik egy tagra, 1910-ben már 28'71 márka.

Az összkiadás 1910-ben 57,926.566 márka volt. Beruházásokra jutott ebből az összegből 19,068.972, segélyezésekre 18,678.963 márka. Idegen szakmák, külföldi munkásharcok támogatására kb. egy félmillió márkát költöttek. A bérmozgalmaknak kiélesedését, a szervezetek fejlődését bizonyítja az is, hogy a sztrájkok és kizárások költségei nagy mértékben emelkedtek. 1903-ig a sztrájksegély egy évben csak kivételesen volt több 2 millió márkánál, 1904-ben már 4 és fél millió volt, 1910-ben pedig 17 milliót tett ki. Az építőmunkások és hajózási alkalmazottak bérharcai kerültek legtöbbször.

Az építőmunkások szervezete maga majdnem 8 millió márkát fizetett ki a kizártaknak. Hatalmas számok ezek, melyek mutatják, hogy mily hatalmas eszközökkel vívják meg a modern bérharcokat.

A keresztényszociális szakszervezetek átlagos taglétszáma 1910-ben 270.751 volt, 1911-ben 295.751-re emelkedett. A Hirsch-Dunker-féle szakszervezetek taglétszáma 122.571 volt, az évi emelkedés ez évben 14.543. Az úgynevezett »sárga« szervezetek nem igen fejlődnek. Taglétszámuk jelentéktelen.

■■■	JOGGYAKORLAT	■■■
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Ki tekinthető foglalkozásnélkülinek az önként továbbfizetés szempontjából az 1907: XIX. t.-c. 60. §-ának értelmezéséhez.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1910. szeptember 7-én kelt 1911. Bet. II. 45/7. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság . . . kötelezi az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt, hogy Sz. I. igénylőnek . . . fizessen.

Indokok: I. Az igénylő 1907. évi szeptember hó 1-éig a pénztárnál betegség esetére biztosításra kötelezett tag volt, ezen napon azonban a foglalkozásból kilépett és mint önkéntesen befizető tag maradt a pénztár kötelékében. Az igénylő 1911. évi január hó 9-én izzadmányos mellhártyagyulladásban megbetegedett és bezárólag február hó 7-ig orvosi segélyt és táppénzt kapott. A most mondott napon azonban a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár a táppénzsegélyezést beszüntette és a 11.691/1911. S. számú határozatával az igénylőt a táppénzkövetelésével, valamint azzal a kérelmével, hogy a pénztárnak továbbra is önként fizető tagja lehessen, elutasította és kimondotta, hogy az igénylő által felvett táppénz visszatérítése iránt a megfelelő intézkedéseket meg fogja tenni, mert az igénylő a pénztár felfogása szerint részben házaló asztalossal foglalkozik, részben pedig sok esetben biztosításra kötelezett foglalkozásban volt és így tovább fizető tag nem lehetett. Az igénylő ezen határozat ellen felebbezett és 1911. évi március hó 16-ig terjedő időre a táppénz megállapítását kérte, elmondván, hogy még az orvosi kijelentés után is, ami 1911. évi február hó 23-án volt, három hétig beteg volt; azonban az utcára ki-kijárt, mert ezt az orvosok el nem tiltották és az egészségére is előnyösebb volt, mintha a lakásában maradt volna, ahol a gyakori mosás miatt jó levegő nem volt. Az igényjogosultság tekintetében pedig elmondotta, hogy a szemeinek gyengesége miatt állandó alkalmazást nem vállalhat, hanem csak mint házaló asztalos vállal apróbb javítási munkákat, amiket a háznál végez el; ezt a foglalkozást azonban tulajdonképpen nem is tanulta, mert minta-asztalos volt, de ezt a szemei miatt nem tudja folytatni.

II. Az igaz, hogy az 1907: XIX. t.-c. 60. §-ának utolsó bekezdésében semmiféle egyéb feltételt nem fűz ahhoz, hogy a pénztárnak biztosításra kötelezve volt tagja tovább is pénztári tag maradhasson, mint azt, hogy a járulékokat befizesse, — ámde a felhívott törvény első, második és hetedik §-ában megállapítja azt, hogy kik a pénztárnak biztosításra kötelezett és kik lehetnek önkéntesen biztosított tagjai; — ennél fogva kétségtelen, hogy a törvény 60. §-ának utolsó bekezdése értelmében csakis arra az időre szerzhető meg a tagság, amíg a volt kötelezett tag foglalkozás nélkül van. Ezért az igénylő igényjogosultságának megállapításánál abból kell kiindulni, hogy az igénylő üz-e olyan foglalkozást, ami őt a pénztárnál biztosításra kötelezett taggá tette, avagy csakis a felhívott törvény 7. §-a értelmében lehet biztosításra kötelezett tag? Az igénylő a kinyomozott tényállás szerint alkalmazva nincsen, tehát nem lehet biztosításra kötelezett tag; de a foglalkozása sem olyan, ami csak a törvény 7. §-a szerinti biztosítást engedné meg. Ugyanis az igénylő foglalkozása a 7. §. d) pont alatt említett foglalkozást: a segédszemélyzet nélkül dolgozó önálló iparosságot közelíti meg. Ámde az igénylőt önálló iparosnak azért nem lehet tekinteni, mert műhelye és az asztalosipar folytatásához szükséges képzettsége és szerszáma nincsen és így új asztalosmunkák elkészítését el nem vállalhatja. Az igénylő tehát sem nem önálló iparos, sem nem iparossegéd és ezért a bíróság azon nézetben volt, hogy az igénylő által üzött és házaló asztalosságnak nevezett foglalkozása sokkal bizonytalanabb, mintsem hogy azt állandó és biztos megélhetést nyújtó foglalkozásnak lehetne tekinteni. A bíróság továbbá azt is szem előtt tartotta, hogy a biztosításra kötelezett tagok akkor, amikor a foglalkozásból kilépnek, a legritkább esetben vannak abban a helyzetben, hogy minden nélkül magukat fentartsák és még a betegségélyezési járulékokat is fizetni tudják és a munkából úgyszólván a legtöbb esetben csakis azért lépnek ki, mert betegség, vagy előrehaladott kor miatt állandó foglalkozásra képtelenek és így rá vannak utalva arra, hogy család-

juk és közsegélyezés igénybevétele és némi csekély munkából tartásuk el magukat. Az ilyen egyéneket azonban állandó foglalkozással bírónak tartani nem lehet és ilyenek közé tartozik az igénylő is, akit szemeinek gyenge volta megakadályoz abban, hogy állandóan dolgozzék. Az 1907 : XIX. t.-c. első szakaszában a szerényebb jövedelemmel bíró alkalmazottaknak igen nagy számát bevonta a biztosítási kötelezettség alá és a 7. §-ban még egy igen tekintélyes számú egyének akarta a biztosítás előnyeit nyújtani, — a törvénynek szellemével tehát csakis a biztosításra jogosultak számának szaporítását megengedő értelmezés egyezik meg. Ezen szempontot figyelembe vevő értelmezés mellett pedig foglalkozás nélkülieknek kell tekinteni azokat, akik — mint az igénylő — fogyatékos munkaképességük mellett állandóan nem dolgozhatnak és így a szórványosan elért keresetük mindenestre mélyen alatta marad a hasonló korú és ügyességű munkás keresetének és csak arra való, hogy a legtöbb esetben más módon nyújtott megélhetést valamivel még pótolja és ezeknek meg kell engedni, hogy a törvény 60. §-ának utolsó bekezdése szerint biztosíthassák magukat. Mindezek szemmeltartásával a bíróság megállapította azt, hogy az igénylő az 1911. évi január hó 9-én volt megbetegedése alkalmával önkéntes továbbfizetés folytán a pénztárnak biztosított tagja volt és így betegségi segélyre igényjogosult volt.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Útkaparók — mezőgazdasági Berufsgenossenschaft kebelében — sem üzemi hivatalnokoknak, sem szakmunkásoknak nem tekinthetők.

A birodalmi biztosítási hivatal 1911. évi március hó 18-iki ítélete.

Ítélet: A felebbezés elutasítatik.

Indokolás: X. útkaparó, aki egy a braunschweigi mezőgazdasági B. G.-nál biztosított üzemben balesetet szenvedett, a mező- és erdőgazdaságokra vonatkozó balesetbiztosítási törvény 9. §. 1. szakasza alapján kérte, hogy a kártalanítás alapjául szolgáló javadalmazása a balesetet megelőző évben az üzemben élvezett évi keresete alapján állapíttassék meg.

Ezen kérelmének hely nem adható.

Az U. V. G. für Land- u. Forstwirtschaft 9. és 10. §. 1–6. és a panaszolt B. G. alapszabályainak 41. §-a szerint a kártalanítás a kért alapon akkor volna megállapítható, ha X. vagy üzemi hivatalnok, vagy az alapszabályban felsorolt szakmunkások egyik csoportjához tartozott, vagy pedig munkaadójától a 41. §. 4. §-a értelmében a mezőgazdaságra és erdőgazdaságra vonatkozó balesetbiztosító törvény e 9. §-a szerint külön biztosításra, mint szakmunkás külön bejelentetett.

Üzemi hivatalnokoknak az alapszabály 41. §. 1. szakasza szerint azon személyek tekintendők, akik a gazdasági üzemben vagy annak egy részében, mint az üzemvállalkozó meghatalmazottjai működnek, vagy túlnyomó részben vezető vagy felügyelői hatáskörrel bírnak.

Miután panaszos mint útkaparó maga is dolgozott és nem volt föladata más munkások fölött ügyelni, kétségtelenül nem tekinthető a panaszolt B. G. alapszabálya értelmében üzemi hivatalnoknak.

Éppen úgy nem tekinthető a 41. §. 2. szakasza értelmében szakmunkásnak sem. Mert a törvényben útkaparók nem soroltatnak föl.

Azon kérdésre nézve, vajjon egy munkás a mezőgazdaságra és erdőgazdaságra vonatkozó balesetbiztosítási törvény szerint szakmunkásnak, azaz olyan személynek tekinthető-e, ki közönséges mező- és erdőgazdasági munkásokkal szemben műszaki képességeket igénylő állást foglal el, az illető B. G. alapszabályainak rendelkezései mérvadóak.

Ha panaszolt B. G. alapszabályának 41. §. 4. szakasza meg is engedi, hogy az üzemvállalkozó már a 41. §. 2. szakaszában taxative fel nem sorolt felügyelői állásban vagy műszaki jártassággal bíró személyeket is szakmunkásokként, azaz egyéni bérük szerint biztosításra bejelenthet, azon kérdéssel foglalkozni, vajjon panaszost be lehetett-e jelteni, felesleges, miután ilyen bejelentés tényleg nem történt.

Ennélfogva a panaszos járadékának megállapításánál a közönséges mezőgazdasági munkások részére meghatározott átlagos évi munkakeresetet kellett alapul venni. (A mező- és erdőgazdaságra vonatkozó balesetbiztosítási törvény 10. §-a.)

HIRDETÉSEK.

MAGYAR KIRALYI ÁLLAMVASUTAK.

A 4718. sz. vonat forgalomba helyezése a kisszénás-kondorosi vonalon. A kisszénás-kondorosi vonalon f. évi november hó 1-től kezdve hetenkint háromszor és pedig: vasárnapon, kedden és pénteken a 4718. sz. vegyesvonat fog forgalomba helyezettetni, mely Kisszénásról este 7 óra 45 perckor indul és Kondorosra este 8 órakor érkezik.

Budapest, 1911 október 12-én.

Az igazgatóság.

**»Hunnia« magyar géptömítő-
anyag-gyár részv.-t.**
BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasutak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □ Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT, TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ- GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

**MAGYAR KENDER-
ÉS LENIPAR R.-T.**

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéknben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

**TARTLER ANTAL
BUDAPEST.**

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.

Fióküzlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-kereskedése. ☉ Telefon 165—23.

Legújabb rendszer! A bevásárlásokról esetenként chequeket adunk, amelyek összegyűjtése és bemutatása után minden 40 K összegből **1 korona visszatérítetik!**

Az Angol Park szállítója.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhetők kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

GARAY SAMU

ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és villanygép-gyártók.
(Ferenciek bazára).
BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!

Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.

PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrát, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN.
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉNTESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfolyamokon. Részletes ismertető és vezérfonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kapható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapítva 1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50.000.000 K,
Tartalékok 68.600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.

Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.

Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és Károly-körút sarkán,
- V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- VI., Andrásy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 26.,
- VII., Lövvölde-tér 9.,
- VII., Rákóczi-út 32.,
- VII., Rákóczi-út 84.,
- VIII., József-körút.
- IX., Vámház-körút 5.
- X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben. Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditok és affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Árúforgalmi Vállalatánál, Komárom-megye.

Tisztelettel felkérjük Olvasóinkat, hogy a »MUNKÁSÜGYI SZEMLÉT« ismerőseik körében terjeszteni s előfizetésre ajánlani szíveskedjenek.

A MUNKÁSÜGYI SZEMLE

a gyakorlati szociálpolitika orgánuma, közleményeit kiváló szakírók és szociálpolitikusok írják s különös gondot fordít arra, hogy közleményei hasznára legyenek azoknak, akik munkásügyekkel hivatásszerűen foglalkoznak s akik gyakorlati szociálpolitika iránt érdeklődnek. Mutatványszámokkal szívesen szolgálunk.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkás-
betegségélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes
Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak, nemkülönben *Egyesületek és Testü-*
letek figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelé-
sére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosí-
tásokka! szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdek-
lődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi mű-
szer, sérvkötő, haskötő, müláb, múkar,
támogató és a betegápoláshoz szük-
séges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek *építőköve*,
mellyel nemcsak *gyorsan* és *olcsón*,
de az *egészségügyi* követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasúti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezeték szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

IFJ. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltek.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű
magyar bácskai kenderből készült
gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz**
kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint
kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok,
vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-
tömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futósző-
nyegek és lábtörlők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb.
e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti
gyári árakon. — Vidéki megrendelések pontosan
eszközöltek.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. GYŐR Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákot, bélésvásznakot, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettágrádlit, finom fehér és durva vásznat.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

„Continental“ Pneumatik

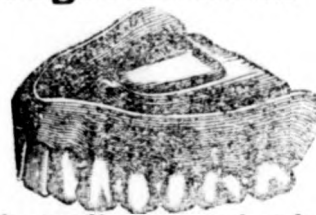

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilon ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészi kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfay Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. □ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

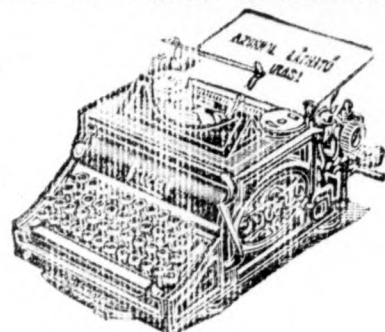
A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfay fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetnek.

Ideal

írógép

absolut látható írással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való *részle-
ges göngyölés*. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasúri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

*Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.*

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.
Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Armin Fiai szalámigyár, Budapest.

!! EGYEDULI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselőt és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúák és fájós lábúak legjobb eredménytel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TARSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,
V., Múzeum-körút 9. szám.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb **TÖMITŐ LEMEZ**

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR-
szanatórium és
vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

Elsőrangú fürdőhely
LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-
állomás.

BIZTOSAN GYOGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait,
hurutokat, diabetest, köszvényt,
csúzt, csonttöréseket, gyermek-
és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévviz **64°C.**

IVOKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZÉNSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYOGYINTÉZET.
INHALATORIUM.

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

■■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GÓZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

SÓS FÜRDŐK.

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

Szesz-élesztő- és vegyipari gépek teljes berendezése.
KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, sziri-
rup-, petróleum-, szpiritusz-, likőr-, ko-
nyak-, élesztő- és malátagyártás
terén, kivonatoló, falepároló és főző-
berendezések. Víz tisztító, sór- és do-

REICHEL ÉS HEISLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt németbirodalmi biztosítási törvény. Dr. Stier-Somlo. — Szükséges-e s mily irányban a szolgálati szerződésből eredő munkadíjkövetelésnek biztosítása? Dr. Pap Dezső — A kényeszerbiztosítás és az önkéntes biztosítás viszonya. — Egy kis közigazgatási reform. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás. A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — A közhivatali állásban levő orvosok. — Gyógyszereknek tartása és kiszolgáltatása. — Bérházi líftek. — Baleset alapján családnak megítélt járadék. — A kórházi ápolási költségek. — A pénztárak járulékhátralékainak behajtása. — Az országos pénztár ez évi közgyűlése. — Az országos pénztár folyó évi költségvetése. — Panaszok a munkásbiztosítás körül. — Osztrák betegsegélyző pénztárak statisztikája. — Bányászati balesetek. — Törvényjavaslat balesetek kártalanítására Argentínában. — **Szociális egészségügy:** A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár egészségügyi előadásai. — Az iskolásgyermek idegessége. — Nyári hőség, lakás és csecsemőhalandóság. — Lakás egészségügyi kongresszus Drezdában. — Nickel-munkások hivatásos betegsége. — A lépfene-wegbetegedések. — Tisztaság és bőrápolás a vidéken. — A porosz belügyminiszter és az absztinens mozgalom. — **Munkaviszony:** A Magyar Jogászegylet a munkabérek követelések biztosításáról. — A drágaság és a főváros munkásnépe. — A városok feladatai a drágaság elleni küzdelemben. — Alkalmazott választmányok a kereskedelmi és iparkamarákban. — A budapesti bércocslissegédek. — A borralvalókérdés. — Érdekes újítás egy kollektív szerződésben. — Munkaadók szervezeteiről. — A német könyvnyomdászok bértarifája. — Az üvegyári munkások nemzetközi értekezlete. — Németország szakszervezetei 1910-ben. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

Szesz-élesztő- és vegyjárai gyárak teljes berendezése. **KÜLÖNLEGESÉGEK** a glicerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Vízisztítók, sőr- és dohányári berendezések, kazánkövacs-munkák és vasszerkezetek.

FÉMONTÓDE.

REICHEL ÉS HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggontüldemények részére saját iparvágány.

Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPÜSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fécscendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerszámok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap **ETERNIT** szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan **HATSCHEK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarorsági központ: **„Eternit Művek”**
Hatschek Lajos
Budapest, VI., Andrássy-út 33.

ETERNIT

PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatása, egészségpótló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége salát kezelésében. Telefon 36-52. Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.